Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра фінансів

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
Спеціальності
072 Фінанси, банківська справа та страхування

Щенявська Владислава Олегівна

Керівник: Лук'яненко І.Г.
Доктор економічних наук, професор

Рецензент _____Адаменко І. П._____
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК ___Донкоглова Н. А.____
«____» __ _____ 2022 р.

Київ ─ 2022

ЗМІСТ

ВСТУП ... **3**

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ... **6**

1.1 Поняття стабільності банківської системи ... 6

1.2 Функціональність банківського сектору ... 10

1.3 Державне регулювання розвитку банківської системи ... 11

Висновки до розділу 1 ... 14

РОЗДІЛ 2 СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ... **16**

2.1 Стан фінансової безпеки банківського сектору ... 16

2.2 Аналіз впливу факторів на стан кредитування ... 21

2.3 Тенденції здійснення банківського нагляду за проблемними банками ... 26

Висновки до розділу 2 ... 31

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ МОЖЛИВИХ РИЗИКІВ ... **33**

3.1 Основні види ризиків і методи їх оцінки ... 33

3.2 Дослідження залежності стійкості фінансової системи від виникнення шоків ... 42

3.3 Напрями забезпечення стабільності банківської системи України ... 47

Висновки до розділу 3 ... 50

ВИСНОВКИ ... **52**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ... **55**

ДОДАТКИ ... **60**

ВСТУП

Банківська система є невід'ємною частиною економіки, яка на даному етапі має значні перспективи розвитку, пов'язані з удосконаленням сфери послуг, впровадженням інноваційних технологій. А, відповідно, банківський сектор являє собою центр економічного механізму, що взаємодіє з усіма галузями та має вплив на населення, органи державної влади. Однак, через глобалізацію фінансових ринків загострилися відносини між боржниками та кредиторами, зросла нестабільність банківської системи. Крім того, кризові явища ще більше посилюють негативний стан розвитку в нашій країні, відкриваючи вразливі місця банків.

Наразі зростають вимоги до банківської системи, що обумовлено її роллю як провідного фінансового посередника. Тому варто впроваджувати державну політику стабілізації, що є невід'ємним елементом всіх економічних процесів, бо перед українською економікою виникла проблема ефективного функціонування банківського сектору, що гальмує розвиток підприємств внаслідок накладання обмежень на фінансові ресурси, несприятливою податковою політикою, нестачею нових взаємозв'язків, появою кризи неплатежів, що згодом може призвести до економічного спаду в усіх сферах.

На сучасному етапі розвитку країни під час глобалізаційних процесів, впровадженням новітніх технологій, зростанням конкуренції в банківській сфері розробка чітких підходів та напрямів забезпечення стабільності банківської системи України стає дуже необхідною, що підкреслює актуальність обраної мною теми. Для стабільного розвитку банківської системи важливою стратегічною складовою є банківська безпека, що характеризується забезпеченням неінфляційного розвитку, здатністю зменшити фінансові втрати та збереженням економічного суверенітету країни. Загалом питання фінансової безпеки через забезпечення стабільності функціонування банківського сектору набуває першочергового значення, потребує переосмислення вже певних досягнутих

результатів і розробки концептуального підходу, що допоможе зберігати фінансову безпеку в сучасних умовах.

Метою роботи є системний аналіз діяльності банківських установ і розробка напрямів підтримки стабільності банківської системи України в умовах підвищених ризиків для забезпечення економічного зростання в середньостроковій та довгостроковій перспективах.

Відповідно до визначеної мети існують наступні завдання:

– узагальнення підходів до визначення поняття «стабільність»;

– аналіз та визначення сучасного стану розвитку банківської системи, методу здійснення нагляду за проблемними банками;

– визначення основних інструментів мінімізації ризиків задля забезпечення фінансової стабільності діяльності банківських установ;

– розробка пропозицій щодо напрямів забезпечення стабільності банківської системи України в умовах підвищених ризиків для забезпечення.

Об’єктом дослідження є банківська система України, а предметом ─ шляхи забезпечення її стабільності.

Інформаційну базу дослідження становлять закони України, статистичні дані та звіти Національного банку України, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених з питань сутності поняття «фінансова стабільність», а також навчальні посібники, монографії та Інтернет ресурси.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади обраної теми, удосконалено концептуальні підходи до визначення сутності поняття «фінансова стабільність», систематизовано основні напрями державного регулювання банківської системи, виявлено, що стан банківської системи в значній мірі залежить від діяльності кожного банку. У другому розділі удосконалено класифікацію різновидів фінансової безпеки банківської системи, що підвищує обґрунтованість оцінки стабільності її функціонування, розроблено модель лінійної регресії на визначення чинників впливу на стан кредитування та відображено їх вплив, проаналізовано етапи щодо виявлення проблемних банків, нагляд за їх діяльністю та тенденції щодо їх ліквідації. У третьому розділі виокремлено основні види ризиків з

подальшою можливістю їх оцінки та мінімізації, також проаналізовано завдяки векторній авторегресійній моделі VAR, які фінансові ризики найбільше дестабілізують банківську систему України і наведено шляхи забезпечення стабільності банківської системи України.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

1.1 Поняття стабільності банківської системи

В умовах реформування української економіки значення та роль фінансової безпеки банківської системи невпинно зростає. Як і будь-яка відкрита економічна система, вона є дуже вразливою до різноманітних факторів впливу, наприклад: зовнішніх, внутрішніх, політичних, що спричинює погіршення стану системи, обмежує нормальне функціонування грошового ринку, призводить до зниження значень макроекономічних показників та конкурентоспроможності країни загалом.

Трансформація економіки на ринкових засадах виявилася проблемною для України, так як відбувався спад виробництва, виникала інфляція, девальвація національної грошової одиниці, зростав внутрішній і зовнішній борг країни. Тому, впродовж останніх років забезпечення фінансової стабільності банківської системи стає першочерговим завданням економічної політики.

Дослідженню сутності поняття «фінансова стабільність» приділяли увагу багато вчених, а саме Дж. Чант, А. Крокет, М. Фут, В. Дуйзенберг, Р. Форгюсон, Н. Веллінк, І. Фішер, Дж. Шиназі та ін [18 – 21]. Також ці питання розглядалися вітчизняними науковцями: Б. Пшик, А. Кияк, В. Бурлачков [22 – 24].

Поняття «фінансова стабільність» бере свій початок з появи питань щодо виникнення і подолання фінансових криз, з якими уряди і центральні банки практично усіх країн зіштовхувалися в різні історичні періоди. Однак, термін «фінансова нестабільність» в економічній літературі з’явився раніше. І. Фішер у праці «Теорія боргової дефляції в умовах Великої депресії» (1933) пов’язував її з макроекономічними циклами та динамікою сукупної заборгованості в економіці [18].

У таблиці 1.1 наведено погляди зарубіжних практиків і центральних банків щодо визначення сутності даного поняття [19 – 21].

Таблиця 1.1 ─ Сутність поняття «фінансова стабільність»

Автор	Визначення поняття
Джон Чант (Банк Канади) [21, ст.14]	Ситуація на фінансових ринках, коли немає загроз ефективному функціонуванню економіки, а також немає шкідливого впливу на роботу фінансової системи.
Ендрю Крокет (Генеральний директор банку міжнародних розрахунків) [19]	Ситуація в якій економічні показники не погіршуються коливанням цін на фінансові активи, не існує можливості виконувати свої договірні зобов'язання через фінансових посередників.
Німецький Бундесбанк [21, ст. 14]	Стійкий стан, в якому фінансова система ефективно виконує свої ключові економічні функції, такі як розподіл ресурсів, оплата платежів тощо.
Вім Даусенберг (президент Європейського центрального банку) [21, ст.14]	Безперебійне функціонування ключових елементів, які складають фінансову систему.
Роджер Фергюсон-молодший (заступник голови Ради керуючих Федеральної резервної системи (ФРС) США [20]	Ситуація, що не характеризується основними 3 критеріями: а) значне відхилення цін на фінансові активи від основоположних; б) збої у функціонуванні ринків цінних паперів і доступом до кредитів в середині країни, а також на міжнародному рівні; в) відхилення сукупних витрат від потенційного значення.

Продовження Таблиці 1.1

Автор	Визначення поняття
Ендрю Лардже (заступник голови банку Англії, член комітети з питань грошово-кредитної політики) [21, ст. 15]	Рівень довіри до фінансової системи.
Банк Норвегії [21, ст.15]	Визначається фінансовою системою, що є стійкою до ризиків і порушень в економіці.
Гаррі Дж. Шиназі [21, ст.8]	Фінансову стабільність можна розглядати з точки зору можливостей фінансової системи: а) сприяти ефективному розподілу економічних ресурсів і різноманітних процесів (таких як накопичення багатства, економічне зростання, що згодом призводить до соціального процвітання); б) оцінювати та розподіляти фінансові ризики; в) здатність виконувати наведені ключові функції навіть в умовах екстерналій або при посиленні економічних диспропорцій.

Джерело: розроблено автором на основі [19 – 21]

Узагальнюючи вищезазначене, кожне визначення можливо віднести до одного з трьох підходів, що зустрічаються в економічній літературі, а саме прямий (функціональний), зворотний і змішаний [22]:

а) прямий (функціональний) підхід вміщує в собі опис функцій та інших характеристик, якими повинна володіти фінансова система у стабільному стані. В основі визначень є теза, що стабільність існує до того часу поки виконуються покладені на систему функції. Даний підхід використовували економісти-практики німецького Бундесбанку [21];

б) у зворотному підході визначення трактують як відсутність фінансової нестабільності. Представниками є Джон Чант [21] і Роджер Фергюсон-молодший [20];

в) змішаний підхід полягає в одночасному застосуванні прямого та зворотного. До даного підходу можна віднести визначення теоретика Гаррі Дж. Шиназі [21].

Дискусійним є питання щодо відповідності понять «фінансова стабільність» та «фінансова стійкість». Часто термін «financial stability» у перекладі з англійської означає стійкість., хоч теоретично вони є синонімами, однак на практиці дані терміни відрізняються.

Достатньо поширеною є позиція дослідників, в тому числі Корінька Я.О. [25], де зазначено, що поняття стабільності є ширшим та характеризує рівноважний стан фінансової системи, що зберігає свій запас міцності при дії негативних фінансових та реальних шоків. У свою чергу, термін стійкості варто розуміти як здатність фінансової системи досягати рівноважного стану після припинення дії негативних факторів, що спричинили її дестабілізацію. Таким чином, фінансова стійкість не є рівноважним станом, а лише прагненням до рівноваги за умови відсутності шоків.

Також Л. Лавренюк [26] та А.В. Фалюта [27] використовують фактор часу як головний критерій відмінності даних понять. Як стверджує А.В. Фалюта, стабільність передбачає наявність певного терміну функціонування банку і пов’язану з ним динаміку розвитку, в той час як стійкість банку полягає в його здатності протистояти внутрішнім та зовнішнім дестабілізуючим чинникам. А Л. Лавренюк зазначає, що стабільна банківська система може сформуватись завдяки сукупності результатів оцінки стійкості у різні періоди.

Проаналізувавши концептуальні підходи багатьох науковців щодо визначення понять «стабільність» і «стійкість», можна зробити висновок, що вони не є тотожними. Крім того, стійкість є однією зі складових, що забезпечує стабільність банку та частіше вживається серед окремих фінансових інститутів чи їх сукупності, і рідше – у контексті фінансової системи в цілому.

1.2 Функціональність банківського сектору

Перебуваючи всередині цілісної системи економічних відносин, банківський сектор піддається впливу великої кількості різноманітних чинників, що безпосередньо впливають на масштабність і результативність банківських операцій.

У світовій економіці значущість банків та сила їх впливу на підприємства реального сектора та стабільність системи в цілому зумовило появу двох моделей функціонування фінансових систем [28]:

– англосаксонська модель ─ характерна для економік країн, де фондовий ринок є головним механізмом залучення інвестицій, прикладами слугують США, Великобританія, Нідерланди;

– континентальна (європейська) модель ─ притаманна країнам, де фінансова система орієнтована на банки (країни ЄС, Японія.). Україна з її сформованою системою наближається до моделі континентального типу.

Загалом існують різноманітні моделі банківських систем, де наразі спостерігаються процеси їх конвергенції, що зумовлено глобалізацією та дерегулюванням. Дерегулювання банківської сфери виражається в ліквідації інституційних розмежувань між видами фінансової діяльності (комерційної, інвестиційної тощо), що спричинює конкуренцію банків одночасно на багатьох сегментах ринку. Головною причиною виникнення дерегулювання була необхідність підвищити ефективність функціонування.

Не менш значущою для економіки є функції, що здійснює банківська система[28]:

а) трансформаційна;

б) емісійна;

в) стабілізаційна.

Трансформаційна функція є ефективною, бо, по-перше, залучається центральний банк, який здійснює всі види трансформаційних процесів на міжбанківському рівні. По-друге, система підвищує потенціал

вузькоспеціалізованих банків, що дає змогу виконувати дану функцію в кооперації з універсальними банками.

Функція створення платіжних засобів та регулювання грошового обігу (емісійна) полягає в оперативній зміні грошової маси в обороті.

Функція забезпечення стабільності банківської діяльності та грошового ринку (стабілізаційна) пов'язана з надзвичайно високою ризикованістю банківської діяльності. Банки на відміну від інших економічних суб'єктів, містять в собі підвищену загрозу дестабілізації власної діяльності, руйнування всього грошового ринку, провокування загальноекономічної кризи. Загалом банки функціонують переважно за рахунок чужих капіталів і як посередники грошового ринку, вони повинні брати на себе всю відповідальність перед інвесторами за економічні ризики своїх позичальників. Теоретично завдяки масштабності своєї діяльності, банки здатні диверсифікувати ці ризики, однак досягти це можливо тільки зусиллями всієї банківської системи.

Виконання банківським сектором стабілізаційної функції має подвійний прояв:

а) прийняття законів і нормативних актів, що регламентують діяльність усіх ланок ─ від центрального банку до вузькоспеціалізованих комерційних банків;

б) створення дієвого механізму державного контролю, нагляд за діяльністю банків та перевірка дотримання встановлених законів.

Тобто хоча й кожна з перелічених функцій відображає певні особливості в функціонуванні, для банківської системи в цілому три функції є дуже взаємопов'язаними між собою.

1.3 Державне регулювання розвитку банківської системи

На сьогоднішній день є велика кількість невирішених проблем в здійсненні державного регуляторного впливу на функціонування банківського сектору. Трансформація економічних відносин та євроінтеграційні прагнення України роблять питання щодо модернізації системи державного регулювання актуальним

та потребують розробки нових форм, інструментів державного втручання в контексті забезпечення фінансової безпеки банківської системи.

Однак, на даному етапі розвитку банківський сектор недосконало виконує свої функції фінансового посередництва в багатьох сферах, тим самим, уповільнюючи зростання національної економіки, звужуючи суб'єктам господарювання доступ до фінансових ресурсів, що потрібні для розвитку виробництва.

Історія розвитку банківського сектору дозволяє зробити висновок про необхідність здійснення регулювання банківської діяльності, де час від часу виникають кризові явища. Тому оптимізація функцій банківського нагляду, нейтралізація загроз, недопущення розвитку системних та локальних криз ─ є основою забезпечення стабільності функціонування банківської системи.

Опрацювання наукових та нормативних джерел дозволило виокремити наступні стратегічні напрями державного регулювання банківської системи[29]:

– нагляд за суб'єктами банківської системи;

– протидія монополії в банківському секторі та недобросовісній конкуренції;

– контроль за фінансовою діяльністю суб'єктів банківського сектору;

– відкрита участь держави у формуванні та розвитку захисту інтересів банківського ринку.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про Національний банк України» [1] державне регулювання діяльності банків здійснює Національний банк України (НБУ), а банківське регулювання ─ це функції НБУ, які передбачають «створення системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства».

У своїй праці Кльоба Л.Г. [30] виокремлює умови та чинники необхідні для державного регулювання банківської діяльності:

– банки є агентами реалізації грошово-кредитної політики та формування пропозиції грошей, тобто виконують важливі економічні функції;

– наявність асиметричної інформації на банківських ринках, що збільшує ризики ухвалення помилкових рішень;

– нездатність вкладників проконтролювати банки;

– вагома соціальна ціна банкрутства банків;

– ризикованість діяльності та потенційна нестабільність банківського бізнесу;

– банківський бізнес особливо приваблює шахраїв і шукачів легкої наживи;

– тенденція до монополізації банківської сфери;

– перехід банків на міжнародну систему фінансової звітності;

– міжнародний характер і глобалізація банківської діяльності.

Роль держави у забезпеченні безпечного розвитку банківської діяльності обумовлена специфікою операцій у банківській сфері, для яких характерним є оперування переважно не власними коштами, а грошима, отриманими в довірче управління. Тому дії держави мають бути спрямовані не тільки на захист інтересів банків, а й усіх учасників банківської системи, оскільки це може вплинути на функціонування фінансового інституту та, беручи глобальніше, викликати розвиток кризових явищ по всьому ланцюжку економічних зв’язків і стосунків. Загалом трактування поняття державного регулювання банківської діяльності у чинному законодавстві відсутнє, однак законом України «Про банки та банківську діяльність» ст.66 визначено дві форми державного регулювання, що здійснюється НБУ: адміністративне і індикативне [2].

Застосування пруденційних заходів в моделі державного регулювання безпеки банківської системи передбачає створення спеціалізованого органу, який повинен здійснювати контроль за всіма аспектами функціонування фінансової системи: від визначення фінансово важливих інститутів і зору інформації по ним до розробки жорстких стандартів регулювання та контролю за виконанням розроблених норм.

В залежності від рівня централізації та концентрації функцій національних органів регулювання та нагляду виокремлюють три основні моделі організації банківського регулювання: модель «єдиного фінансового органу управління», модель «двох вершин» та «секторальна модель».

В Україні діє секторальна модель, що передбачає здійснення нагляду в кожному конкретному фінансовому секторі спеціальним органом.

Висновки до розділу 1

У результаті проведеного теоретичного аналізу можна зробити такі висновки:

а) фінансову стабільність банківської системи варто розуміти як комплексну характеристику її стану, що здатен протягом певного часу абсорбувати негативний вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, постійно та ефективно виконує властиві функції за умови збереження цілісності банківської системи й організованості фінансової стабільності банків;

б) поняття «стабільність» і «стійкість» не слід ототожнювати, оскільки стійкість є однією зі складових, що забезпечує стабільність банку та частіше вживається серед окремих фінансових інститутів чи їх сукупності, і рідше – у контексті фінансової системи в цілому;

в) банківське регулювання відіграє важливу роль в забезпеченні стабільності банківської системи та її безпеки. Оптимальна система регулювання та нагляду банківського сектору є елементом забезпечення безпеки розвитку фінансової системи країни й функціонує на основі сукупності науково-обґрунтованих поглядів на проблему фінансової безпеки. Це має бути цілеспрямована організація діяльності всіх учасників економічних відносин задля досягнення бажаного рівня фінансової безпеки банківського сектору. Загалом державне регулювання повинно швидко реагувати на зміну станів банківського сектору між стабільним і нестабільним;

г) специфіка банківської системи знаходить своє відображення в трансформаційній, емісійній та стабілізаційній функціях, де кожна має особливості, проте в цілому є досить взаємопов’язаними;

д) стратегічними напрямами державного регулювання банківської системи є нагляд за її суб’єктами, протидія монополії в банківському секторі та недобросовісній конкуренції, відкрита участь держави у формуванні та розвитку захисту інтересів банківського ринку.

е) стан банківської системи в значній мірі залежить від діяльності кожного банку, показники яких беруться до уваги про розрахунках, а також в забезпеченні стабільності відіграє діяльність регулюючих органів.

РОЗДІЛ 2 СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1 Стан фінансової безпеки банківського сектору

Безпека банківського сектору є частиною фінансової безпеки країни, оскільки банківська система ─ найважливіша складова фінансово-кредитної сфери держави, тому стан банківського сектора визначає в цілому і рівень фінансової безпеки держави. Розглядаючи банківський сектор у взаємозв'язку з іншими галузями, можна сказати, що сучасна економіка висуває особливі вимоги до рівня розвитку банківського сектору через вплив глобалізаційних процесів і складний характер взаємовідносин між економічними суб'єктами та державою.

Для своєчасного виявлення існуючих і потенційних недоліків у сфері комплексної фінансової безпеки банківського сектору (ФББС) економіки України необхідно проводити аналіз та розуміти, що до фінансової безпеки входять наступні її види:

- бюджетна безпека;
- грошово-кредитна безпека;
- боргова безпека;
- безпека страхового і фондового ринків;
- валютна безпека.

Отже, повноцінна оцінка рівня ФББС економіки України неможлива без комплексного аналізу рівня окремих її складових. В банківських активах найбільша частка припадає на кредити, тому досить важливо підтримувати кредитну безпеку банківського сектору. За 2006-2010 роки відбувались значні коливання обсягу кредитування реального сектору економіки комерційним банкам до ВВП, спочатку відбулося зростання на 21,2% протягом 2006-2009 рр., але вже у 2010 році даний показник зменшився на 5,6% та становив 46,4%. Такі коливання зумовлені нарощенням обсягів кредитів суб'єктам господарської діяльності за 2006-2008 рр. під час повільного зростання номінального ВВП. Однак світова криза змінила дану

ситуацію та змусила комерційні банки відмовитись від кредитування через брак вільних фінансових ресурсів, зростання неповернених кредитних коштів. Починаючи вже з 2011 року кількість наданих кредитів невпинно зростала, проте беручи показники на 01.01.2017 та 01.01.2020 - 2021 можемо побачити зниження темпів зростання на 0,38%, 7,61% та 6,76% відповідно (табл. 2.1). Однак станом на 01.01.2022 року можемо спостерігати нарощення обсягу кредитування, країна намагається стабілізувати ситуацію, відповідно сприятливі цінові умови, високий внутрішній попит та зменшення процентних ставок відображають зростання обсягів кредитування мікро, малого та середнього бізнесу. Також позитивні зрушення прослідковуються не лише в секторі бізнесу, відповідно активно відновлюється споживче кредитування після кризового стану та іпотечне кредитування зростає швидкими темпами [7].

Відповідно до вищезазначеного обсяг наданих кредитів, після двох років невпинного спадання на початок 2022 року відображає зростаючу тенденцію, до того ж з 2014 року в України невпинно зростають вкладення в цінні папери.

Таблиця 2.1 — Показники кредитної безпеки банківського сектору економіки України за 01.01.2014 – 01.01.2022 рр.

Назва показника	На ***2014***	На ***2015***	На ***2016***	На ***2017***	На ***2018***	На ***2019***	На ***2020***	На ***2021***	На ***2022***
Активи банків, млн. грн.	1278095	1316852	1254385	1256299	1336358	1360764	1494460	1822814	2053928
Темпи зростання, %	113,39	103,03	95,26	100,15	106,37	101,83	109,83	121,97	112,68
Кредити надані, млн. грн.	911402	1006358	1009768	1005923	1042798	1118618	1033539	963664	1065347
Відношення до ВВП, %	62,64	64,23	51,01	42,21	34,96	31,43	26	22,98	19,51
Темпи зростання, %	111,78	110,42	100,34	99,62	103,67	107,27	92,39	93,24	110,55

Продовження Таблиці 2.1

Назва показника	На ***2014***	На ***2015***	На ***2016***	На ***2017***	На ***2018***	На ***2019***	На ***2020***	На ***2021***	На ***2022***
Частка в активах, %	71,31	76,42	80,50	80,07	78,03	82,21	69,16	52,87	51,87
Вкладення в цінні папери, млн.грн	138287	168928	201520	332273	425790	480608	538943	791345	829887
Резерви за активними операціями банків, млн.грн	131252	204931	321303	484383	516985	555871	492069	375459	278774

Джерело: розроблено автором на основі [4]

Прослідковується зменшення рівня доларизації кредитного портфеля, станом на 2020 р. зменшився рівень доларизації кредитного портфеля до 40,7 % на валовій основі завдяки наданню нових роздрібних гривневих кредитів і зміцненню гривні, в 2021 даний показник знизився до 36,7% завдяки прискореному збільшення гривневих складових ресурсної бази, однак все одно це достатньо високий рівень, що є одним із системних ризиків української економіки [8].

Вагомою складовою ФББС є боргова безпека, що характеризується наступними даними стану зовнішньої заборгованості банків. (табл. 2.2)

Таблиця 2.2 ─ Динаміка показників зовнішніх зобов'язань банків України за 31.12.2014-31.12.2021 рр., млн. дол. США

Назва показника	На ***2014***	На ***2015***	На ***2016***	На ***2017***	На ***2018***	На ***2019***	На ***2020***	На ***2021***
Загальний борг депозитних корпорацій	18752	12823	8966	6228	5797	4768	3670	3406
– Короткострокові	5236	4121	3657	2009	1231	1162	1104	1473
1) валюта і депозити	4677	3885	3477	1878	1201	1134	1062	1462
2) боргові цінні папери	0	0	5	0	0	0	0	4
3) кредити	559	236	175	131	30	28	42	7

Продовження Таблиці 2.2

Назва показника	На ***2014***	На ***2015***	На ***2016***	На ***2017***	На ***2018***	На ***2019***	На ***2020***	На ***2021***
– Довгострокові	13516	8702	5309	4219	4566	3606	2566	1933
1) валюта і депозити	7131	3752	1673	462	513	383	368	341
2) боргові цінні папери	4365	3490	2854	2753	2841	2071	1244	665
3) кредити	2020	1460	782	1004	1212	1152	954	927
Темп зростання, %	83,14	68,38	69,92	69,46	93,07	82,25	76,97	92,8
Валовий зовнішній борг	125297	117668	112524	115451	114710	121739	125685	129711

Джерело: розроблено автором на основі [5]

За аналізований період відбулося зростання обсягу валового зовнішнього боргу на 4 млрд. дол. США в порівнянні з 2020 роком, проте відносно ВВП обсяг боргу зменшився до 65%. Зменшення обсягу зовнішніх зобов'язань банківського сектору України на 0,3 млн. дол США знаходить своє відображення в чистому погашенні за єврооблігаціями, яке частково компенсується завдяки зростанню заборгованості за міжбанківською позицією [9].

Також в 2014 році частка зовнішньої заборгованості депозитних корпорацій у валовому зовнішньому боргу становила 14,97%, а на кінець 2021 ─ 2,63%, тобто можемо спостерігати спадну тенденцію.

Під час оцінки фінансових диспропорцій у банківській системі відіграють важливу роль показники ліквідності і капіталізації. Криза ліквідності, що була в 2014-2015 рр. призвела до того, що банки відчули залежність від забезпечення ФББС з боку НБУ, яка до сих пір спостерігається. Стрес-тестування у 2019 році виявило, що деякі банки не змогли підвищити фінансову стійкість порівняно з 2018 роком. Проте, незважаючи на це, у них достатня капіталізація на даний момент, хоча й не мають запасу міцності на випадок кризи. Це є проблемою для двох державних банків, ризики для яких зростають найбільше [10].

Слід зазначити, що виходячи з трансформації у структурі статутного капіталу банків показники рівня експансії іноземних інвесторів необхідно враховувати під

час оцінки фінансової стабільності банківської системи, тому що іноземний капітал також впливає на стабільність.

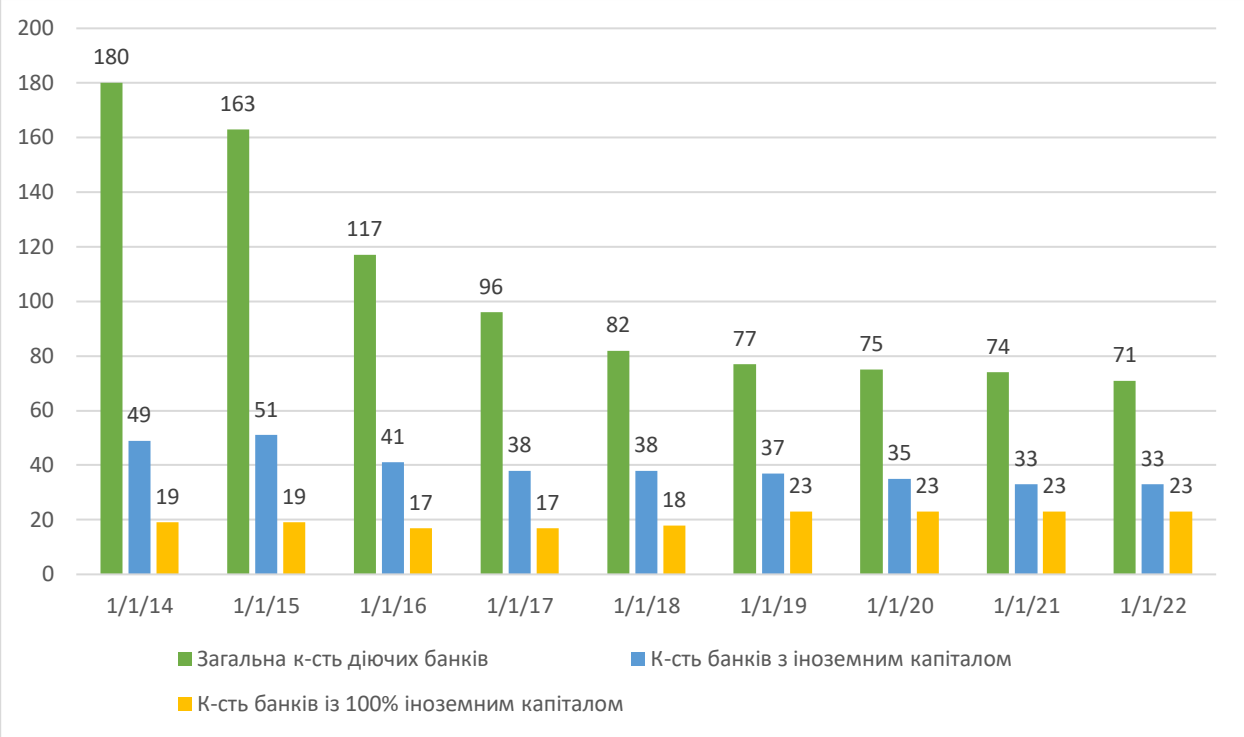

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості банків в Україні з іноземним капіталом протягом 2014-2022 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [4]

Наслідками зменшення кількості банків було зниження темпів економічного зростання через звуження фінансової підтримки суб'єктів бізнесу, зростання недовіри до банківської системи та посилення кумулятивного ефекту кризи [6]. Проте після кризи та реформи банківського сектору тенденція до скорочення кількості банків призупинилася.

Актуальність банків за участю іноземного капіталу зростає, що підвищує їх значення в економіці, тому є досить важливим компонентом з точки зору фінансової безпеки та забезпечення її стабільного функціонування. Загалом банки, що входять до складу іноземної фінансової групи обумовлені специфічною структурою капіталу, що може служити додатковим елементом для підтримки стійкості при проведенні ризикованої інвестиційної політики і стратегії, а можливість використовувати додаткові іноземні активи – для підвищення

конкурентоспроможності, проте в той самий час банк стає більш залежним від міжнародної економічної ситуації.

2.2 Аналіз впливу факторів на стан кредитування

Необхідним в процедурі оцінки фінансової стабільності банківської системи країни є аналіз фундаментальних дестабілізаційних факторів фінансової системи. Розгляд варто почати з кредитування, що є важливим аспектом в функціонуванні банківської системи, а його роль на сучасному етапі розвитку країни є вагомою та характеризується нарощенням зацікавленості в використанні у всіх сферах, що було відображено та розглянуто на початку другого розділу. Відповідно все це створює необхідність у проведенні аналізу чинників, які впливають на стан кредитування в банківському секторі України.

З кінця 2019 року валовий та чистий корпоративний кредитний портфель банків скорочувався у річному вимірі. Проте вже починаючи з жовтня 2020 року почали з'являтись зміни в тренді, прослідковувалось зростання обсягів чистого гривневого портфеля. Відбувались зрушення в кредитуванні малого та середнього бізнесу, їх динаміка була позитивною в порівнянні з 2019 роком [11]. Чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання зросли за III квартал 2020 року на 3.0%, проте все ще показують низький результат в порівнянні з вереснем минулого року, де показник був вижчим на 6% [11].

Однак 2021 рік в даному випадку є привабливішим на позитивні зрушення, оскільки характеризується більш прискореними темпами кредитування бізнесу, так як обсяги чистих гривневих кредитів на кінець жовтня зросли понад 40% за рік, що є рекордним значенням починаючи з 2013 року. Основним чинником в зростанні кредитного попиту було зниження відсоткових ставок. Найбільший вплив на зростання обсягу кредитного портфеля створили чотири галузі:

- оптова торгівля;
- сільське господарство;
- харчова промисловість;

– будівництво.

Фактором зростання кредитування в галузі будівництва стала національна програма «Велике будівництво», що являє собою масштабну розбудову інфраструктури України, характерним є виділення коштів на дороги, школи, дитячі садочки, стадіони та медичні заклади, проте станом на 2021 рік значна частина позик надавалася безпосередньо на оновлення та побудову доріг [7].

Отже, почнемо проводити кореляційно-регресійний аналіз, що дасть змогу оцінити чинники впливу на кредитування на сучасному етапі. За залежну зміну я обрала надані кредити, а незалежними змінними є офіційний курс гривні до долара США; сальдо платіжного балансу; ВВП на душу населення. Аналіз даних відбувався за 2002-2020 роки, а відповідні вихідні дані, що використовувались, представлені в наступній таблиці.

Таблиця 2.3 — Дані для аналізу чинників впливу на стан кредитування в Україні

Рік	Обсяг наданих кредитів (млн.грн)	Сальдо платіжного балансу (млн. дол. США)	Офіційний курс гривні на кінець періоду за 1 дол. США (грн)	ВВП на душу населення (дол. США)
2002	42228	1236	5,3324	879
2003	67892	2260	5,3315	1048,8
2004	88615	2539	5,3056	1367,5
2005	143423,355	10721	5,05	1829,2
2006	245230,359	2408	5,05	2303,8
2007	426867,348	9421	5,05	3069,1
2008	734021,702	-3063	7,7	3892,5
2009	723295,123	-13726	7,985	2546
2010	732822,794	5031	7,9617	2974,4
2011	801809,21713094	-2455	7,9897	3570,8
2012	815142,1013791	-4175	7,993	3856,8

Продовження Таблиці 2.3

Рік	Обсяг наданих кредитів (млн.грн)	Сальдо платіжного балансу (млн. дол. США)	Офіційний курс гривні на кінець періоду за 1 дол. США (грн)	ВВП на душу населення (дол. США)
2013	910781,70080129	2023	7,993	4030,3
2014	1020667,16768122	-13307	15,768556	3014,6
2015	981627,42925634	849	24,000667	2115,4
2016	998681,85735956	1346	27,190858	2185,9
2017	1016657,09632057	2566	28,067223	2640,3
2018	1073130,55946518	2877	27,688264	3095,2
2019	971870,8238787	5980	23,292885	3659,8
2020	948385,93767698	1990	28,2605	3725,6

Джерело: розроблено автором на основі [4,15]

Для покращення результатів моделювання було переведено всі показники у логарифмічні величини з абсолютних, а також додано лаги у показниках платіжного балансу та офіційного курсу гривні до долара США (див. Додаток А).

Отже, загальний вигляд моделі може бути описаний рівнянням:

$$\log(\mathrm{VOL}) = \beta_0 + \beta_1 * \log(\mathrm{BOP}(-1)) + \beta_2 * \log(\mathrm{RATE}(-1)) + \beta_3 * \log(\mathrm{GDP}) + u_i, \quad (2.1)$$

де $\log(\mathrm{VOL})$ – обсяг наданих кредитів;

$\log(\mathrm{BOP}(-1))$ – сальдо платіжного балансу;

$\log(\mathrm{RATE}(-1))$ – офіційний курс гривні на кінець періоду за 1 дол. США;

$\log(\mathrm{GDP})$ – ВВП на душу населення.

Після проведення аналізу впливу незалежних змінних на залежну, що проводиться за допомогою E-VIEWS, отримано рівняння:

$$\log(\mathrm{VOL}) = -2{,}437589 - 0{,}366199 * \log\big(\mathrm{BOP}(-1)\big) + 0{,}328529 * \log\big(\mathrm{RATE}(-1)\big) + 2{,}250217 * \log(\mathrm{GDP}) + u_i, (2.2)$$

На основі отриманих результатів, можемо проінтерпретувати вплив кожної незалежної змінної на залежну:

– LOG(BOP(-1)). Сальдо платіжного балансу негативно впливає на обсяг кредитів. Збільшення даного показника на 1 відсотковий пункт зменшує обсяг наданих кредитів на 0,37 відсоткових пункти;

– LOG(RATE(-1)). Офіційний курс гривні за 1$ США позитивно впливає на обсяг кредитів. Збільшення даного показника на 1 відсотковий пункт збільшує обсяг наданих кредитів на 0,33 відсоткових пункти;

– LOG(GDP). Обсяг ВВП також позитивно впливає на обсяг кредитів. Збільшення даного показника на 1 відсотковий пункт збільшує обсяг наданих кредитів на 2,25 відсоткових пункти.

Також розпочнемо перевірку нашої моделі. Перш за все, варто перевірити значимість коефіцієнтів в розробленій моделі (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 — Результати на значимість коефіцієнтів в моделі

Dependent Variable: LOG(VOL)
Sample (adjusted): 2003 2020
Included observations: 13 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-2.437589	1.720230	-1.417013	0.1902
LOG(BOP(-1))	-0.366199	0.164293	-2.228944	0.0528
LOG(RATE(-1))	0.328529	0.153001	2.147236	0.0603
LOG(GDP)	2.250217	0.318797	7.058454	0.0001
R-squared	0.935517	Mean dependent var		13.06032
Adjusted R-squared	0.914023	S.D. dependent var		1.013223
S.E. of regression	0.297096	Akaike info criterion		0.658139
Sum squared resid	0.794396	Schwarz criterion		0.831970
Log likelihood	-0.277905	Hannan-Quinn criter.		0.622409
F-statistic	43.52384	Durbin-Watson stat		2.199111
Prob(F-statistic)	0.000011			

Джерело: розроблено автором

На основі t-статистики можна зробити висновок, що всі параметри є статистично значимими. Обраний рівень довіри становить 90%, отже p-value буде становити 10% або 0,1, в даній моделі значення менші ніж 0,1, тобто жоден з параметрів не дорівнює нулю. Також F-статистика Фішера, говорить, що всі коефіцієнти рівняння одночасно не є нулями, інакше кажучи всі включені в модель фактори мають вплив на обсяг кредитів. Коефіцієнт детермінації показує достатній ступінь пояснення зміни залежного фактора зміною незалежних змінних, оскільки відповідно до результатів регресії даний показник становить 93,55%, що стверджує про адекватність моделі.

Була проведена перевірка моделі на відсутність автокореляції. Перш за все це було зроблено за критерієм Дарбіна-Ватсона. Завдяки тесту Дарбіна-Ватсона значення 2,2 показує, що автокореляція відсутня (рисунок 2.2).

Дані висновки зроблені на основі наступних проміжків:

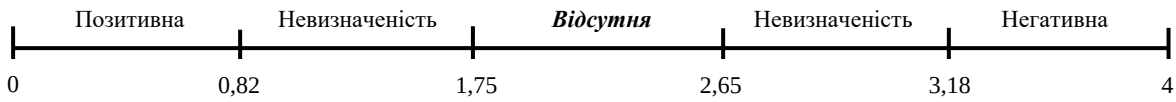

Рисунок 2.2 — Графік зон тестування автокореляції першого порядку за тестом Дарбіна-Ватсона.

Джерело: розроблено автором

Також було проведено перевірку автокореляції за допомогою LM-тесту і за результатами тесту можна зробити висновок, що автокореляція відсутня, оскільки всі значення probability є більшими за 10% (див. Додаток Б). Варто також зазначити, що дана регресійна модель перевірялась на наявність мультиколінеарності, тому було побудовано кореляційну матрицю.

Таблиця 2.5 ─ Кореляційна матриця

	Обсяг кредитів	Сальдо платіжного балансу	Офіційний курс гривні за 1 дол. США	ВВП на душу населення
Обсяг кредитів	1,000000	0, 087672	0,691730	0, 868263
Сальдо платіжного балансу	0,087672	1,000000	-0,308284	0,488399
Офіційний курс гривні за 1 дол. США	0,691730	-0,308284	1,000000	0, 391723
ВВП на душу населення	0,868263	0,488399	0,391723	1,000000

Джерело: розроблено автором

Як бачимо з таблиці в побудованій регресійній моделі мультиколінеарності немає. Отже, на останок було зроблено перевірку розподілу залишку на нормальність завдяки програмі EViews. Значення Probability перевищує 0,1, а отже залишки нормально розподілені (див. Додаток В).

Згідно з усіма проведеними дослідженнями розроблена кореляційно-регресійна модель є адекватною, всі фактори є впливовими, жоден з параметрів не дорівнює нулю. Зміна обсягу кредитів на 94% пояснена регресією та лише на 6% регресія залежить від інших факторів, тобто модель має високу пояснювальну здатність статистичними даними.

2.3 Тенденції здійснення банківського нагляду за проблемними банками

Умови сьогодення відображають зростання кількості проблемних банків в економічних системах всього світу, проте важливим є те, що вчасно знайдена та усунена проблема не матиме негативних наслідків на розвиток банківської системи країни. Відповідно своєчасність в виявленні проблеми є досить актуальним.

Перш за все необхідним є зосередження уваги на тому як здійснюється виявлення проблемних банків і в яких випадках отримується даний статус згідно з нормативно-правовими актами.

В Україні концепція проблемності банків еволюціонувала разом з розвитком функцій нагляду та змінами зовнішнього середовища. Важливим є те, що до та в період кризи 2008-2009 років в українському законодавстві використовувалося лише поняття неплатоспроможності банку, що означало нестачу коштів чи зменшення розміру капіталу банку до межи меншої за одну третину мінімального розміру регулятивного капіталу, відповідно банк не мав можливості вчасно виконувати свої зобов'язання [31]. Проте через кризу спостерігалась тенденція щодо зростання кількості банків із значними проблемами щодо ліквідності, якості кредитних портфелів і платоспроможності, тому згідно з банківського законодавства було виокремлено поняття проблемного та неплатоспроможного банку, задля розмежування проблемних банків, які знаходились ще під певним контролем і банків, що мали більш складнішу та гіршу ситуацію в свої діяльності. Відповідно дане розмежування стало значним рушієм вдосконаленні системи банківського нагляду, цілеспрямоване на підвищення стабільності та надійності банківської системи, проте це відбулось завдяки охопленню міжнародних стандартів, зокрема основні принципи оперативного нагляду, розроблені Базельським комітетом та процесам інтеграції й глобалізації.

На сучасному етапі Національний банк України приймає рішення щодо віднесення банку до проблемного чи неплатоспроможного згідно з Законом України «Про банки та банківську діяльність», тому на основі статей 75-76 було розроблену таблицю з основними критеріями.

Таблиця 2.6 — Критерії віднесення банку до проблемних та неплатоспроможних

Проблемний банк	Неплатоспроможний банк
Банк протягом 30 календарних днів не мав мінімального значення нормативу достатності регулятивного та/або основного капіталу, що встановлений нормативно-правовими актами НБУ.	Зменшення нормативу достатності регулятивного та/або основного капіталу понад 50% від мінімального рівня, встановленого нормативно-правовими актами НБУ.
Банк мав менше значення за мінімальні нормативи в ліквідності протягом 30 календарних днів.	Банк не впроваджував, протягом 120 днів з дня визнання його проблемним, заходів задля приведення своєї діяльності відповідно до вимог законодавства та актів НБУ.
Недостовірне оприлюднення інформації або звітності задля приховування реалій банку, його фінансового стану.	

Джерело: розроблено автором на основі [2]

Хоча виокремлені критерії й слугують визначення статусу банку, проте дана інформація на початкових етапах є закритою та доступна лише для регуляторів, оскільки в іншому випадку це викликало б лише паніку вкладників та кредиторів банку, тому для зовнішнього середовища дана проблема стає зрозумілою лише, коли починається тимчасова адміністрація над банком.

Варто також зауважити, що в період незалежності України спостерігається еволюція причин, що породжують виникнення проблем в банках. В 1990-х роках основою виникнення проблем були економічні причини, що характеризувались такими факторами як галопуюча інфляція, падіння ВВП, проте в 2008-2009 рр.

економічні причина мали дещо інше відображення та в більшій мірі були відтворенням негативного боку глобалізації, тобто відбувалась міграція проблем через функціонуючі канали між країнами. Відповідно це мало миттєвий вплив на банківську систему, що провокувало падіння кредитоспроможності потенційних позичальників та платоспроможності наявних позичальників банку через проблеми щодо підвищення волатильності валютного курсу, девальвація валюти, зменшення обсягів експорту та темпів приросту ВВП. Визначальним фактором, що впливав на виникнення проблемних банків все ж таки була девальвація валюти, оскільки в банках переважала частка кредитів в іноземній валюті, а обслуговування кредитів для позичальників, в яких відсутні надходження в іноземній валюті стало занадто дорогим та непередбачуваним. 2014 рік супроводжується виникненням зовнішніх причин, де основоположним фактором стала паніка вкладників через нестабільну економічну та політичну ситуацію в країні, розвиток військових дій, а також внутрішніх причин, що відображались в недотриманні банківського законодавства через отримання коштів злочинним шляхом та відбулось зниження якості кредитного портфеля.

Пандемія в 2020 році безумовно мала вплив на банківський сектор, що спостерігалось в зниженні бізнес-активності, падінням попиту на банківські послуги та ростом неплатежів за видиними кредитами, проте завдяки реформам банківської системи, дана економічна криза не мала занадто суттєвих негативних наслідків для банківського сектору. Саме завдяки технологічного розвитку банків, достатніх рівнях капіталу, ліквідності та прибутковості банкам вдалось гідно впоратись з викликами пандемії, навіть продовжувати отримувати прибутки, хоча й відбулось зменшення на 29,3% в перший рік COVID-19, проте вже в 2021 році прибуток банківського сектору досяг історичного максимум і був на 33% більший, аніж в докризовий період 2019 року. Однак найважчим періодом на даному етапі є переломний 2022 рік, якому характерне виникнення повномасштабної війни в України, що звичайно не проходить безслідно, має вплив на всю економіку країни і навіть в перші місяці війни згідно з опублікованими даними Національного банку України банківський сектор вже має збитки 160 млн. грн., також як і в 2020 році в

банках спостерігається падіння бізнес-активності та попиту на кредити й банківські послуги [12].

Окрім розробки критеріїв віднесення банку до проблемних та неплатоспроможних, Національний банк України створив систему показників завдяки яким відбувається рання діагностика проблемності банку, що допомагає вчасно втрутитись в діяльність банківської установи. Так, починаючи з 1998 року, коли НБУ прийняв «Положення про порядок визначення та застосування комплексної рейтингової оцінки комерційних банків за системою CAMEL», в Україні діє система рейтингова система оцінювання, проте з часом зазнає певних еволюційних змін та завдяки включенню нових компонентів в оцінку набуває назву CAMELSO. Рейтингова система CAMELSO була інструментом оцінки капіталу, активів, управління, доходу та ліквідності банку в рамках перевірок, дана система вдосконалювалась в міру розвитку нормативних вимог, однак в 2018 році згідно з настановами Європейського банківського органу щодо виокремлення єдиних процедур та методології процесу інспекційних перевірок, НБУ почав розробляти наглядові інструменти SREP, яка вже 1 жовтня 2020 року була запроваджена. Дана методологія являє собою оцінку ризиків завдяки аналізу поточного стану банківського підприємства, його стратегії, етапів розвитку, а також оцінка майбутніх дій банку, хоча також в SREP враховані компоненти й CAMELSO. Процес оцінки є безперервним і одночасним за всіма банками, на відміну від попередньої системи, оцінка за методикою SREP здійснюється 1 січня кожного року, проте може бути видозмінена та здійснена щоквартально [13].

Органами банківського нагляду за проблемними та неплатоспроможними банками в Україні, окрім Національного банку України також є Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Нагляд за проблемними банками здійснює НБУ, однак інформація про те, за якими саме банками здійснюється контроль є засекреченим для населення, так як це банківська таємниця. Проте після віднесення банку до категорії неплатоспроможних нагляд вже здійснює Фонд гарантування, який веде тимчасову адміністрацію та відповідна дана інформація вже є загальнодоступною. Задля порівняння кількості ліквідаційних банків було розроблено діаграму на

основі опублікованих даних Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за 2018-2021 рр., найбільше ліквідацій відбулось саме в 2019 році, а найменше – в 2021 р., проте на сучасному етапі ще 50 банків знаходяться в стані ліквідація [14].

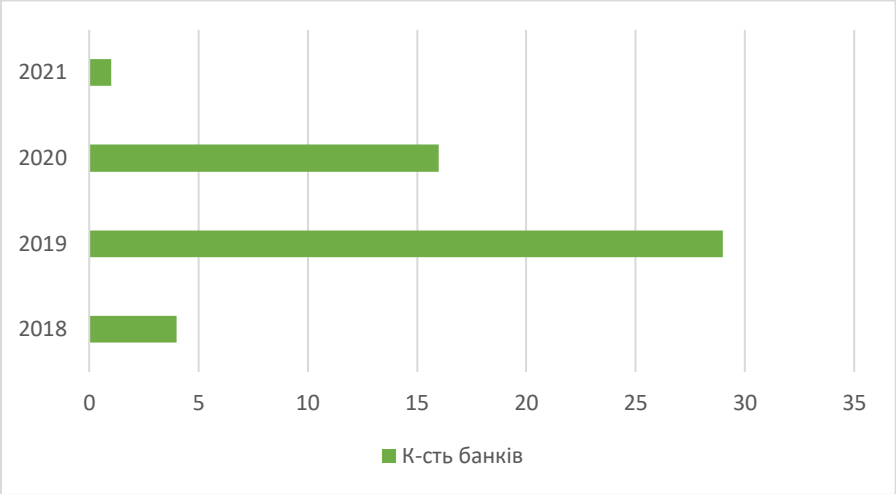

Рисунок 2.3 – Динаміка кількості ліквідованих банків за 2018-2021 рр.
Джерело: розроблено автором на основі [14]

Отже, банківський нагляд є складним та об'ємним процесом, який має бути правильно організований в країні, оскільки саме від своєчасного виявлення проблем в банках і подальшої ефективності в здійсненні регулювання банківської діяльності залежить стабільність банківської системи в цілому, тому еволюція в запровадженні нової рейтингової системи SREP є основоположним поштовхом в розвитку організації банківського нагляду.

Висновки до розділу 2

а) основною проблемою під час аналізу фінансової безпеки банківського сектору є відсутність чіткої розробки основних показників, критеріїв на яких базується дослідження. Немає сформованої методики, переліку індикаторів, що уповільнює розвиток сучасних засобів протидії неправомірним проявам у банківській системі тим самим спричинює перепони в оцінці стабільності банківської системи України;

б) розроблені індикатори ФББС неповністю характеризують всі можливі банківські операції, що не дозволяє вірно оцінити рівень очікуваних загроз. Це спричинює суперечливі оцінки, тому що показники характеризують різні аспекти, більшість з них є різновекторними, тому безпосереднього зв'язку між всіма показниками не існує. Отже, це спричинює неоднозначну оцінку поточного стану банківського сектору, що може призвести до прийняття помилкових управлінських рішень;

в) основними індикаторами для оцінки фінансової безпеки визначено наступні її види: бюджетна, грошово-кредитна, боргова, валютна безпеки та безпека страхового і фондового ринків;

г) в Україні рівень доларизації кредитного портфеля досить високий, що є одним із системних ризиків української економіки;

д) простежується зростання актуальності банків за участі іноземного капіталу, що підвищує значення в економіці та позитивно впливає на фінансову безпеку, забезпечення умов для її стабільного функціонування;

е) побудовано модель лінійної регресії задля визначення як сальдо платіжного балансу, офіційний курс гривні на кінець періоду за 1 дол. США, ВВП на душу населення впливають на кредитування в банківському секторі. Обґрунтовано адекватність розробленої кореляційно-регресійної моделі на основі проведених тестів та доведено залежність обсягу наданих кредитів від вищезазначених факторів впливу;

ж) банківський нагляд являє собою трудомісткий процес, що на сучасному етапі характеризується зростанням кількості проблемних банків в Україні, проте вчасно виявлена та усунена проблема допомагає уникнути негативних наслідків на банківську систему в цілому.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ МОЖЛИВИХ РИЗИКІВ

3.1 Основні види ризиків і методи їх оцінки

Ризики банківської діяльності є актуальним і важливим аспектом банківської системи в цілому, правильна оцінка і усунення яких допомагає формувати довірчі відносини між населенням країни та суб'єктами економічної діяльності. Оскільки, ключовим аспектом в регулюванні банківських ризиків і подоланні кризових явищ є формування простору довіри до банків, банківської системи завдяки здійсненню спільних гнучкий дій, виконанню домовленостей та узгодженні цілей між регулятором, банками та населенням.

Банківські ризики – це цілісна система, кількісний і якісний склад якої постійно зазнає динамічних змін через наявний розвиток банківських продуктів, автоматизацію операцій та транснаціоналізації банківської діяльності. Згідно з постановою «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», виокремлено наступні суттєві типи ризиків за якими банк здійснює комплексну оцінку під час своєї діяльності [3]:

- кредитний ризик;
- ризик ліквідності;
- процентний ризик банківської книги;
- ринковий ризик;
- операційний ризик;
- комплаєнс ризик.

Кредитний ризик пов'язаний з можливістю неповернення коштів позичальниками, що призведе до від'ємного капіталу банку, а відповідно одразу перетворює його статус неплатоспроможного. Отже, кредитний ризик є основним в діяльності банку, оскільки саме від має істотний вплив на платоспроможність і ліквідність банку.

Наступним за величиною впливу є ризик ліквідності, що відображається в незбалансованості активів та пасивів за терміном розміщення та залучення коштів. Тобто підвищення попиту на позичковий капітал або ж на вилучення внесків, що провокуватиме невідповідність між строками виконання зобов'язань і строками перетворення активів у грошову форму провокуватиме виникнення даного ризику.

Процентний ризик виникає внаслідок несприятливих змін процентних ставок, крім того даний вид ризику впливає на всі операції, що здійснює банк відповідно досить сильно пов'язаний з ризиком ліквідності.

Ринковий ризик пов'язаний безпосередньо зі зміною курсів іноземних валют, вартості фінансових інструментів. Операційний ризик виникає при помилках в організації внутрішніх процесів установи, навмисних чи ненавмисних діях працівників та збоях інформаційних систем банку. Комплаєнс-ризик характеризується невиконанням вимог законодавства, нормативно-правових актів, недотримання правил корпоративної етики тощо.

Виникнення ризику є невід'ємною складовою діяльності будь-якої організації за формою власності та територіальним розміщенням, проте все ж таки найбільша частка ризиків припадає на банківський сектор. Діяльність банківських установ напряму залежить від економічної та політичної ситуації в країні, до того ж підвищення певного виду ризику випливає безпосередньо з специфіки впровадженої діяльності, що здійснюється в умовах ринкових відносин і відповідно може призводити до фінансових втрат, а в майбутньому й банкрутства банку з подальшою його ліквідацією.

Задля ідентифікації ризику та можливості ефективного застосування методів управління ризиками, необхідним є створення узагальненої класифікації, що відображатиме групи ризиків за різноманітними ознаками [32]. Завдяки багатогранності поняття банківського ризику, який охоплює в собі широкий спектр критеріїв і різноманітність видів, нижче згруповано за факторами ризики, що в подальшому допоможе правильно виокремити причину виникнення ризику та здійснювати пошук внутрішніх резервів задля підвищення управління ризиками банківських операцій.

Отже, класифікація ризиків має наступний вигляд [32 – 35]:

а) згідно зі схильністю до ризику виокремлюють:

1) за специфікою фіналів (чистий та спекулятивний ризики);

2) за місцем появи (внутрішні та зовнішні);

3) за ступенем залежності збитку від вихідної позиції (первинні та вторинні);

4) за характером розподілу ризику (одно- та двосторонні, а також багатосторонні);

5) за рівнем виникнення (на рівні окремого суб'єкта, регіонального утворення чи народного господарства);

6) за рівнем прояву негативних наслідків (проектні, галузеві, загальноекономічні, глобальні);

б) згідно з критерієм вразливості вирізняють:

1) за ступенем обліку тимчасового фактору (строкові та безстрокові);

2) за вразливістю до часу (статичні та динамічні);

в) згідно з критерієм взаємодії з іншими ризиками виокремлюють:

1) за ступенем поширення (масові, унікальні);

2) за характером впливу на різні об'єкти (загальні та приватні ризики);

3) за категорією ризику (фінансові, функціональні);

4) за ступенем диверсифікації.

Зазначені критерії класифікації ризиків допомагають правильно встановлювати його вид, аналізувати причини виникнення, властивості та діапазон загроз на які наштовхується банк, відповідно діяльність якого може дестабілізуватись, так як специфіка виникнення банківських ризиків перш за все зумовлюється їх спеціалізацією. Незважаючи на те, що важливим аспектом є регулятивна функція Національного банку, рівень ризиковості банківської системи та її елементів також є наслідком діяльності і власників банківських установ чи їх бездіяльності.

Задля відображення діяльності, спрямованої на вирішення ситуацій, пов'язаних з ризиками, суб'єктами господарювання часто також використовується поняття ризик-менеджменту [36]. За період еволюції банківської системи можна виокремити 4 визначальні етапи, що характеризуються проявом основних ризиків в системі банківського ризик-менеджменту (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 ─ Періодизація банківського ризик менеджменту

Етап	Характеристика етапу	Ризики
1991-2001 рр.	– поява нормативно-правових актів, загальних правил діяльності банків; – становлення вітчизняної банківської системи; – початок функціонування банків з іноземним капіталом; – розвиток кредитування фізичних і юридичних осіб.	– ризик банкутства банківської установи. – ризик ліквідності.
2002-2007 рр.	– поява банків та фінансових груп міжнародного рівня; – притік міжнародних інвестицій; – стрімке зростання обсягу кредитування в іноземній валюті; – слабкі стандарти кредитування.	– валютний ризик.
2008-2009 рр.	– девальвація національної валюти; – наявність великої кількості прострочених кредитів;	– кредитний ризик; – депозитний ризик.

Продовження Таблиці 3.1

Етап	Характеристика етапу	Ризики
2008-2009 рр.	– зупинка кредитування; – заборона на зняття депозитів.	
2010-2016 рр.	– сповільнення в розвитку банківської системи через нестабільність валюти; – зменшення бізнес-активності; – відтік депозитів; – зниження вартості кредитів у доларовому еквіваленті.	– ризик девальвації національної валюти; – депозитний ризик; – кредитний ризик; – ризик ліквідності; – ризик неплатоспроможності; – операційний ризик; – політичний ризик.

Джерело: розроблено автором на основі [36]

Слід зазначити, що в 1970-х роках управління ризиками існувало лише на рівні окремих осіб, які беруть на себе ризик, тобто це були брокери, спеціалісти фінансових відділів і відділу внутрішнього аудиту. Важливим також є те, що починаючи з 2014 року й до сьогодення банківську систему спіткали нові виклики, пов’язані з політичною нестабільністю в країні, до того у 2019 році з’явився виклик пов’язаний з карантинним обмеженнями по всьому світу.

Важливе місцем в процесі управління ризиками посідає й кількісна оцінка рівня ризику, оскільки саме даний етап робить визначальний влив на прийняття управлінських рішень щодо майбутньої нейтралізації ризиків та мінімізації їх в подальшому [37]. Загальновживані методи, що використовуються при оцінці ризиків наведено в наступній таблиці.

Таблиця 3.2 ─ Кількісні методи оцінки ризиків

Вид методу	Характеристика
Аналітичний метод	Використовується задля аналізу зон ризику із встановленням оптимального рівня окремо для всіх видів банківських операцій. Метод завдяки використанню математичних моделей допомагає передбачити ймовірність виникнення фінансових втрат.
Експертний метод	Базується на вивченні експертних висновків банку задля створення узагальнюючих оцінок. Метод створений на синергії математично-статистичних і логічних процедур з обробки результатів опитування.
Метод аналогій	Використовується при аналізі нових продуктів, оцінюючи рівень ризику в аналогічному напрямі.
Статистичний метод	Полягає в оцінці часткового ризику, а саме коли банк охоплює значний обсяг аналітико-статистичної інформації, що має в собі елементи аналізованої системи за певний період часу.
Комбінований метод	Поєднує в собі використання переваг вищезазначених методів.

Джерело: розроблено автором на основі [37,38]

Розглядаючи кожний метод більш деталізовано, варто зазначити, що аналітичний метод відображає здійснення стрес тестувань і GAP аналізу. Відповідно стрес тестування використовується задля оцінки рівня ризику основних

його показників при значних змінах факторів зовнішнього середовища, даний тип також допомагає досліджувати зміну кількісних показників ризику [39]. В той же час GAP аналіз є релевантним для оцінки ризиків ліквідності та процентного, тобто притаманний при розгляді достатності отриманих потоків від розміщення активів на виконання зобов'язань в певний проміжок часу [40].

В статистичному методі за основу беруться статистичні дані, що відображають результативність дій банку в виокремленому виді операцій. До даного методу належать метод «Монте-Карло», VaR метод, модель Чессера, Z-модель Альтмана. Метод «Монте-Карло» найбільше виділяється з перерахованих видів, так як використовується для моделювання випадкових процесів задля обліку ризиків, використовуючи математичний алгоритм, до того ж метод охоплює окрім вивчення різних сценаріїв ще й аналіз чутливості. В той же час VaR метод є найбільш універсальним у сферах застосування та простим щодо відображення результатів про ризик у вигляді одного показника, а саме вартості збитків, до того ж даний метод має високу точність у розрахунках [41]. За основу беруться дані щодо волатильності ринкових показників і їх кореляції, здебільшого використовується при розрахунках валютного та кредитного ризику [42].

Експертний метод використовується у випадку браку інформації чи у випадку відсутності аналогів в напрямі, що потребує визначення рівня ризику. Найбільш вживаними в даному виді є методи «Дельфі», «дерева рішень», коефіцієнтного аналізу та метод рейтингів. Метод аналогів характерний для використання лише у випадку, коли інші методи застосувати неможливо, оскільки напрям діяльності, що здійснює банк є інноваційним і відповідно відсутня база для порівняння [38]. Щодо комбінового методу, то він уособлює собі переваги попередніх методів, відповідно характеризується своєю трудомісткістю, так як обробляє значний обсяг статистичної, бухгалтерської та управлінської інформації.

Задля узагальнення інформації щодо доцільності оцінки рівня ризику розроблено Таблицю 3.3 з підвидами методів, що є характерними для певного виду ризику.

Таблиця 3.3 ─ Методи та доцільність їх застосування для різних видів ризику

Метод	Вид ризику
Аналітичний метод	
– Стрес тестування	Ринковий ризик
– GAP аналіз	Ризик ліквідності, процентний ризик
Статистичний метод	
– Метод «Монте-Карло»	Кредитний ризик
– VaR метод	Валютний ризик, кредитний ризик
– Модель Чессера	Кредитний ризик
– Z-модель Альтмана	Кредитний ризик
Експертний метод (метод «Дельфі», метод «дерево рішень», метод коефіцієнтного аналізу, метод рейтингів)	Валютний ризик, кредитний ризик, ринковий ризик, процентний ризик
Метод аналогів	Валютний ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності, ринковий ризик, процентний ризик
Комбінований ризик	Валютний ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності, ринковий ризик, процентний ризик

Джерело: розроблено автором на основі [38 – 42]

Наступним важливим етапом, після оцінки ризиків є мінімізація рівня ризику, що допоможе банку стабільно отримувати прибуток. Загалом виокремлюють дві групи методів управління банківськими ризиками [43]:

- метод уникнення банківських ризиків;
- метод прийняття банківських ризиків.

Метод уникнення банківських ризиків є найбільш радикальним, проте в той же час досить простим, тому що банк лишає себе можливості в отриманні

поточного та майбутнього додаткового прибутку. Даний вид методу властивий для використання лише до внутрішніх банківських ризиків, проте не є досить поширеним у застосуванні. Основними кроками методу є відмова від певної банківської діяльності, зміна способу виконання своєї діяльності, що супроводжуватиметься внутрішніми змінами, перервами в роботі, а також можливістю подорожчання банківських послуг і операцій.

Методи прийняття банківських операцій поділяють на методи зниження, передання банківських ризиків та метод самостійного протистояння ризикам.

Зниження банківських ризиків дає змогу зменшити ймовірність збитків чи величину негативних наслідків, що може відбуватись через підвищення кваліфікації персоналу, вдосконалення технічних засобів, диверсифікацію, лімітування або ж моніторинг та контроль. Важливо також пам’ятати, що окрім позитивних факторів використання диверсифікації та лімітування, дані групи методу мають певні недоліки, так надмірна диверсифікації може провокувати зростання ризику, а лімітування характеризується своїм багатомістким процесом, оскільки задля встановлення лімітів необхідно здійснити багато підготовчої роботи й детально дослідити ринок.

Метод самостійного протистояння ризикам полягає в покритті збитків за власні кошти [44]. Даний метод може здійснюватися через два канали, а саме це створення власних резервів та через пряме списання, що здійснюється завдяки поточному прибутку. Останнім видом є метод передання банківських ризиків, в основі якого є розподіл ризику між учасниками ринку. Основними типами здійснення даного методу є страхування, хеджування, продаж активів і сек’юритизація, факторинг, лізинг.

Отже, правильна ідентифікація, оцінка рівня ризику та управління ним дає змогу нейтралізувати значний обсяг негативних наслідків на діяльність банківської установи. Саме тому впровадження в щоденну банківську практику методик в виявленні та регулюванні ризиками, мінімізації їх дає можливість забезпечити надійність функціонування установи, крім того зменшити виникнення певних видів

ризиків в майбутньому тим самим підвищити прибутковість та основні показники банківської системи.

3.2 Дослідження залежності стійкості фінансової системи від виникнення шоків

Банківський сектор є найвагомішою структурною одиницею фінансової системи України, тому проведення діагностики дає змогу нам оцінювати ступінь фінансової стійкості в країні та виявляти фактори впливу на фінансову стабільність банківської системи України. Тож для прогнозування та аналізу дії шоків, що можуть спричинити дестабілізацію в банківській системі, розроблено векторну авторегресійну модель VAR. Задля оцінки фінансової стабільності банківської системи визначальним фактором завдяки якому можна ідентифікувати стан фінансової системи було обрано норматив адекватності регулятивного капіталу, адже саме він відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, а також відображає вплив шоків спричиненими ризиком ліквідності та валютним, процентним ризиками [16].

Показником відображення валютного ризику в моделі є курс гривні до долара США на міжбанківському валютному ринку України, оскільки українська економіка має досить сильну залежність від даного фактору [17]. Процентний ризик відображений через показник процентної ставки за кредитами. Для відображення частки відтоку депозитів з банківського сектору, що спричиняє виникнення ризику ліквідності було обрано банківської системи України. Останнім показником, що використовувався в моделі є обсяг наданих кредитів, що дає змогу побачити ефективність перерозподілу фінансових ресурсів [15].

Показники в розробленій моделі VAR аналізувались на місячний основі з січня 2010 по грудень 2021 року (див. Додаток Г). Векторні авторегресійні моделі можна застосовувати тільки для стаціонарних часових рядів, тому обрані часові ряди було логарифмовано задля досягнення стаціонарності з мінімальним

застосуванням інтеграції. Результати перевірки на стаціонарність часових рядів за тестом Дікі-Фулера представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 — Результати перевірки групи даних на стаціонарність за тестом Дікі-Фулера

	Probability	
	Стаціонарність рівнів	Стаціонарність перших різниць
Адекватність капіталу	0,5178	0,0000
Курс гривні до долара США	0,7821	0,0000
Процентна ставка за кредитами	0,1659	0,0000
Обсяг наданих кредитів	0,2689	0,0000
Обсяг залучених депозитів	0,6811	0,0000

Джерело: розроблено автором

Як можна побачити з результатів виконання тесту перші різниці логарифмів всіх часових рядів є стаціонарними, що підтверджується показником p-value<10%. Процедура специфікації VAR-моделі на наступному етапі має на меті визначення оптимальної структури лагів завдяки тесту на максимальний лаг і тесту на виключення лагів. Перш за все було застосовано тест на максимальну довжину лагів Lag Length Criteria, що ідентифікує оптимальну довжину лагів за п’ятьма критеріями, а саме критерій вірогідності (LR), критерій фінальної похибки прогнозу (FPE), та інформаційні критерії Акайка (AIC), Шварца (SC), Ханна-Квінна (HQ).

Таблиця 3.5 ─ Результати виконання тесту на максимальну довжину лагу VAR моделі

VAR Lag Order Selection Criteria

Sample: 2010M01 2021M12

Included observations: 135

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	1094.797	NA	6.70e-14	-16.14514	-16.03754	-16.10141
1	1305.442	402.5660	4.28e-15*	-18.89544*	-18.24982*	-18.63308*
2	1326.263	38.24904	4.56e-15	-18.83353	-17.64990	-18.35253
3	1340.906	25.81506	5.34e-15	-18.68009	-16.95844	-17.98046
4	1368.043	45.83135	5.21e-15	-18.71175	-16.45209	-17.79349
5	1403.445	57.16704	4.52e-15	-18.86585	-16.06817	-17.72895
6	1423.658	31.14371	4.93e-15	-18.79493	-15.45925	-17.43940
7	1438.776	22.17275	5.85e-15	-18.64853	-14.77483	-17.07437
8	1467.416	39.88437*	5.73e-15	-18.70246	-14.29075	-16.90967

Джерело: розроблено автором

Як можна побачити з результатів розрахунків, лише критерій вірогідності вказує на необхідність включення восьми лагів, проте всі інші критерії ідентифікують доцільність включення лише 1 лагу, що і було обрано для базової моделі в якості оптимальної кількості. І вже з наступних результатів, що зображені в Таблиці 3.6 робимо висновок про те, що 1 лаг є статистично значущим для всіх обраних змінних.

Таблиця 3.6 ─ Результати тесту на можливість виключення лагів

VAR Lag Exclusion Wald Tests

Sample: 2010M01 2021M12

Included observations: 142

Chi-squared test statistics for lag exclusion:

Numbers in [ ] are p-values

	DLOG(CA)	DLOG(EXCH_RATE)	LOG(IR_LOANS)	DLOG (LOANS)	DLOG (DEP)	Joint
Lag 1	106.6082 [0.000000]	10.78091 [0.055901]	872.6121 [0.000000]	17.45276 [0.003717]	39.21558 [2.15e-07]	1158.030 [0.000000]
df	5	5	5	5	5	25

Джерело: розроблено автором

Наступним кроком була ідентифікація ендогенних та екзогенних змінних VAR моделі. Результати тесту Грейнджера на екзогенність наведені в Додатку Д та свідчать про те, що всі показники є ендогенними. Розроблену модель було перевірено на корені характеристичного полінома. Оскільки всі корені лежать в межах одиничного кола (див. Рисунок 3.1), можемо зробити висновок про те, що автокореляційний процес є стаціонарним, а сама модель є стабільною, тому наступним етапом для оцінки є побудова та аналіз декомпозиції дисперсії, що відобразить важливість впливу виокремлених факторів на динаміку зміни показника адекватності капіталу.

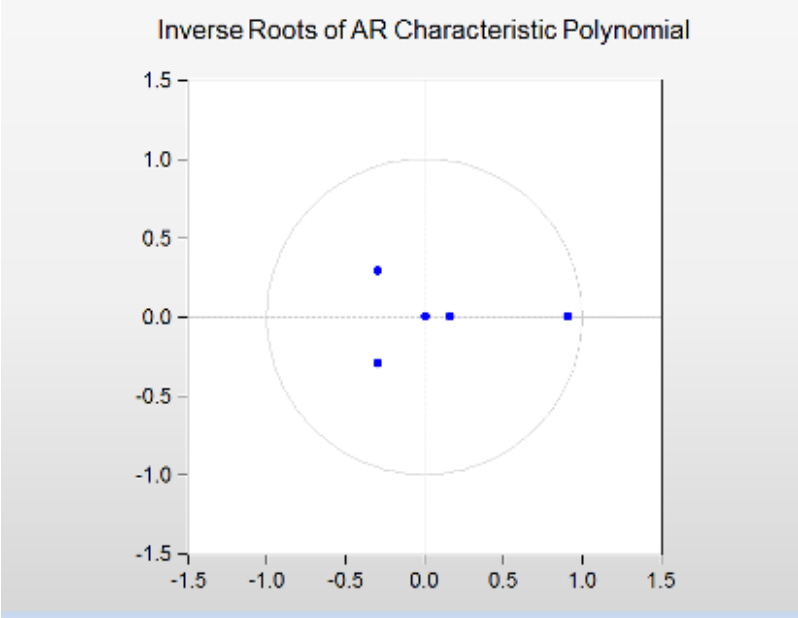

Рисунок 3.1 – Розміщення коренів характеристичного рівняння

Джерело: розроблено автором

З отриманих результатів (див. Рисунок 3.2) бачимо, що з першого лагу дисперсія показника адекватності капіталу має досить високу власну пояснювальну властивість, а саме 100%, проте згодом стрімко знижується до 60% і набувають більшого впливу інші показники у структурі дисперсії.

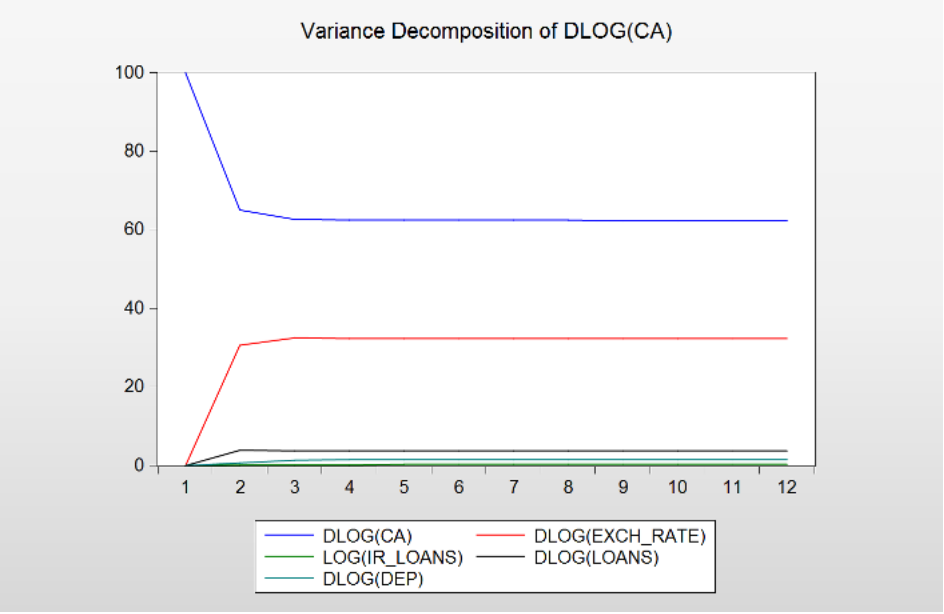

Рисунок 3.2 – Графічне відображення декомпозиції дисперсії показника адекватності капіталу

Джерело: розроблено автором

Наступним кроком було проведення аналізу функцій імпульсних відгуків показника адекватності капіталу задля діагностики стабільності системи, що проявляється у затуханні шоків через певний час.

Графіки, представлені в Додатку Е відображають, що з часом імпульсні відгуки на шоки затухають, тобто вказують на стабільність системи. Проте варто розглянути змінні, які мають найбільший вплив на норматив адекватності капіталу. Отже варто зазначити, що зміна рівня депозитів в одне стандартне відхилення викликає позитивні зміни в короткостроковій перспективі показника адекватності капіталу, однак показник валютного ризику спричинює значний спад у нормативі адекватності капіталу, що є досить негативним фактором впливу на стабільність банківської системи, інші дві змінні, представлені в додатку, а саме процентна ставка за кредитами та обсяг наданих кредитів в короткостроковій перспективі також мають негативний вплив.

Отже, з авторегресійної моделі VAR, де норматив адекватності регулятивного капіталу виступає основним показником для відображення стану фінансової системи можна зробити висновок про те, що фінансова стабільність банківської системи України є досить вразлива до виникнення фінансових ризиків і найбільш дестабілізуючим з них є валютний ризик, що було продемонстровано і підтверджено завдяки аналізу декомпозиції дисперсії та імпульсних відгуків функцій.

3.3 Напрями забезпечення стабільності банківської системи України

Стан банківської системи є своєрідним індикатором економічної ситуації будь-якої країни. Фінансова криза 2014-2015 рр. значно похитнула стан реального сектору економіки, що посилило банківську та валютну кризу. Відбувалось падіння реального ВВП, девальвація гривні та банківська криза, що характеризувалась масовим відпливом депозитів і банкрутством банків. Однак завдяки реформам фінансового сектору, відбувається стабілізація банківської системи через

підвищення прозорості банків та посилення відповідальності за результати своєї діяльності.

Потреба у підвищенні рівня фінансової безпеки банківського сектору обумовлена наступними причинами:

– стійкість національної валюти істотно залежить від стану банківської системи держави та взагалі відіграє важливе значення для державного суверенітету;

– банківська діяльність здатна впливати на економічні процеси країни, тому що зачіпає майнові інтереси необмеженого коло суб'єктів;

– банківська система ─ ключовий елемент розрахункового і платіжного механізму національної економіки, забезпечує ефективний перерозподіл грошового капіталу.

Зазначені обставини є цілком переконливими для пошуку напрямів забезпечення стабільності банківської системи України. Перш за все мені хочеться виділити основні етапи через які відбуватиметься забезпечення ФББС:

а) інформаційний, тобто відбуватиметься збір інформаційної бази щодо наявних і потенційних ризиків, чинників, що провокують загрозу розвитку банківського сектору;

б) аналітичний етап передбачає систематизацію та аналіз зібраної інформації;

в) етап моніторингу фактичних параметрів функціонування банківської системи;

г) етап оцінювання полягає в порівняння фактичних параметрів функціонування з пороговими значеннями індикаторів фінансової безпеки, виявлення відхилень в певних індикаторах і з'ясування причин;

д) етап ліквідації виявлених проблем передбачає знаходження можливостей припинення дії загроз, зменшення ризиків повторного їх виявлення та підвищення рівня фінансової безпеки банківського сектору;

е) етап застосування розроблених заходів.

Загалом для реалізації ефективності забезпечення фінансової стабільності банківської системи мають бути сформовані сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, що гарантували б захищення прав власності, впровадження результативного режиму оподаткування на фінансовому ринку, пруденційний нагляд НБУ за комерційними банками, а також транспарентність функціонування банківського сектору загалом. Необхідність формування стратегічних напрямів забезпечення стабільності банківської системи національної економіки, викликана певними причинами, серед яких:

– складність механізму функціонування міжнародних банківських систем і використання значного числа нових фінансових інструментів;

– різноманітність операцій і швидкість переміщення капіталу, що посилює банківські ризики та не дає змогу правильно визначити наслідки їх реалізації;

– фінансова глобалізація та інтеграція;

– асиметрія інформації на фінансовому ринку, що впливає на прозорість і відповідність макропруденційних показників.

Слід зазначити, що протягом останніх років НБУ проводить реформу банківської системи на тлі її динамічного розвитку шляхом побудови системи банківського нагляду із врахування міжнародних стандартів та розробляючи стратегію розвитку на майбутні 5 років. Проте все ще виникає необхідність в модернізації підходів до регулювання банківською системою для забезпечення стабільності її функціонування, диверсифікації економіки та довгострокового стійкого зростання.

На мою думку, серед основних напрямів забезпечення стабільності банківської системи України, зменшення та передбачення негативних наслідків є:

– оцінка рівня спроможності банківського сектору протистояти кризовим явищам, мати позитивний вплив на розвиток реального сектору економіки;

– моніторинг якості дотримання фінансової безпеки, розробка відповідних заходів завдяки аналізу викликів і загроз для банківської системи, що можна виявити через певні індикатори та проведенні SWOT-аналізу;

– формування потужних регіональних банків, що сприятимуть розвитку економіки;

– контроль Національного банку України за динамікою зростання активів банківського сектору відповідно до темпів економічного зростання;

– забезпечення диференціації строків і доступу до рефінансування НБУ не лише системно значущих, а й середніх і малих банків; запровадження чіткого контролю за поверненням комерційними банками отриманого рефінансування та оприлюднення цієї інформації на офіційному сайті НБУ;

– систематичне проведення НБУ стрес-тестувань з використанням різноманітних індикаторів і визначенням можливих втрат від реалізації ризиків, наприклад ризик недобросовісної поведінки, ефекту «доміно», втрати ліквідності;

– оптимізація звітності комерційних банків і впровадження прогресивних банківських технологій;

– забезпечення прозорості під час рефінансування комерційних банків;

– придбання акцій банків, які перебувають в процесі реструктуризації;

– підвищення рівня монетизації національної економіки завдяки зменшенню тінізації економіки та розвитку міжбанківського кредитного ринку;

– проведення антиінфляційної політики та підвищення стабільності національної грошової одиниці.

Висновки до розділу 3

В результаті проведення дослідження щодо видів ризиків та їх впливу на стабільність банківської системи України варто виокремити наступне:

а) ризики банківської діяльності є актуальним і важливим аспектом банківської системи в цілому, правильна оцінка і усунення яких допомагає формувати довірчі відносини між населенням країни та суб’єктами економічної діяльності;

б) існує великий спектр ризиків в банківській діяльності, проте відповідно з постановою «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» виокремлюється 6 типів ризику;

в) важливе місцем в процесі управління ризиками посідає кількісна оцінка рівня ризику через використання аналітичного, експертного, статистичного, комбінованого методів або ж методу аналогій;

г) використано векторну авторегресійну модель VAR для виявлення факторів залежності стабільності банківської системі завдяки довгостроковій пам'яті ряда даних. Основним показником для відображення стану банківської системи було обрано норматив адекватності капіталу, оскільки даний фактор дає змогу ідентифікувати вразливість до виникнення фінансових ризиків. Зроблено висновок про те, що найбільшим дестабілізуючим є виникнення валютного ризику.

д) розроблено основні етапи забезпечення фінансової безпеки банківського сектору: інформаційний, аналітичний, етап моніторингу, оцінювання, ліквідації виявлених проблем, етап застосування розроблених заходів;

е) обґрунтовано важливість пошуку шляхів забезпечення стабільності банківської системи України на основі виявлених причин та наведено основні напрями, що цьому сприятимуть.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі здійснено дослідження щодо стабільності банківської системи України, що дає змогу зробити висновки теоретичного та аналітичного спрямування, а також розробити ефективні шляхи забезпечення стабільності банківської системи задля швидкого виявлення негативних чинників. Проведене наукове дослідження дало змогу сформулювати такі висновки:

а) Незважаючи на підвищену увагу науковців до проблем дестабілізаційних процесів банківської системи, теоретико-методологічні підходи до визначення сутності поняття «фінансова стабільність» є неоднозначним і кожен по-різному трактує дане значення, що зумовлює розкриття лише окремого аспекту фінансової стабільності.

б) Проведений теоретичний аналіз дав змогу зрозуміти, що фінансову стабільність банківської системи варто розуміти як комплексну характеристику її стану, що здатен протягом певного часу абсорбувати негативний вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, постійно та ефективно виконує властиві функції за умови збереження цілісності банківської системи й організованості фінансової стабільності банків

в) Важливу роль в забезпеченні стабільності банківської системи та її безпеки відіграє банківське регулювання. Оптимальна система регулювання та нагляду банківського сектору є елементом забезпечення безпеки розвитку фінансової системи країни й функціонує на основі сукупності науково-обґрунтованих поглядів на проблему фінансової безпеки.

г) Основною проблемою під час аналізу фінансової безпеки банківського сектору є відсутність чіткої розробки основних показників, критеріїв на яких базується дослідження. Немає сформованої методики, переліку індикаторів, що уповільнює розвиток сучасних засобів протидії неправомірним проявам у банківській системі тим самим спричинює перепони в оцінці стабільності банківської системи України.

д) Розроблені індикатори ФББС неповністю характеризують всі можливі банківські операції, що не дозволяє вірно оцінити рівень очікуваних загроз. Це спричинює неоднозначну оцінку, тому що показники відображають різні складові стану фінансово-економічного середовища.

е) Фінансову стабільність банківської системи підривають такі чинники, як нестабільність вітчизняної економіки, недостатньо ефективна розробка нормативно-правової регламентації, надмірна сегментація банківського сектору, фінансова безграмотність, високий рівень доларизації кредитного портфеля, відсутність довгострокової стратегії розвитку кожного банку.

ж) Розроблено модель лінійної регресії задля визначення чинників впливу на кредитування в банківському секторі. Продемонстровано, що на обсяг кредитів негативно впливає сальдо платіжного балансу, а позитивно – офіційний курс гривні за 1$ США та ВВП на душу населення.

з) Виокремлено типи ризиків, основні види їх оцінки та шляхи мінімізації, так як правильна ідентифікація, оцінка рівня ризику та управління ним дає змогу нейтралізувати значний обсяг негативних наслідків на діяльність банківської установи.

и) Створено векторну авторегресійну модель VAR для виявлення дестабілізуючих факторів банківської системі. Проаналізовано щомісячні дані за 2010 – 2020 роки, де визначальним фактором обрано норматив адекватності капіталу, адже саме він відображає вразливість до виникнення фінансових ризиків. Зроблено висновок, що фінансова стабільність банківської системи України є досить вразлива до виникнення фінансових ризиків і найбільш дестабілізуючим з них є валютний ризик.

к) Основними напрямами забезпечення стабільності банківської системи України є: оцінка рівня спроможності банківського сектору протистояти кризовим явищам; моніторинг якості дотримання фінансової безпеки; формування потужних регіональних банків, що сприятимуть розвитку економіки; контроль Національного банку України за динамікою зростання активів банківського сектору відповідно до темпів економічного зростання; забезпечення диференціації

строків і доступу до рефінансування НБУ не лише системно значущих, а й середніх і малих банків; забезпечення прозорості під час рефінансування комерційних банків; систематичне проведення НБУ стрес-тестувань; проведення антиінфляційної політики та підвищення стабільності національної грошової одиниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національний банк України», стаття 1. ─ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність», стаття 66, 75, 76 ─ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14

3. Постанова «Про затвердження положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. ─ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text

4. Статистичні дані діяльності банківської системи. ─ URL: https://index.minfin.com.ua/ua/

5. Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції. ─ URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ZB_y.pdf

6. Оцінка радою Національного банку України діяльності правління НБУ щодо розвитку банківської системи та окремих нормативних актів з питань банківської діяльності. ─ 2018. ─ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr045500-18

7. Звіт НБУ про фінансову стабільність. ─ 2021. ─ URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2021-H2.pdf?v=4

8. Огляд НБУ банківського сектору. ─ 2021. ─ URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2021-08.pdf?v=4

9. Дані НБУ про зовнішній борг України. ─ 2021. ─ URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_y.pdf

10. Звіт НБУ про фінансову стабільність. ─ 2019. ─ С.24. ─ URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2019-H2.pdf?v=4

11. Публікація НБУ «Огляд банківського сектору». ─ URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2020-11.pdf?v=4

12. Річний звіт НБУ. ─ 2020. ─ URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf?v=4

13. Рішення НБУ про перехід до єдиної процедури наглядових перевірок. ─ 2020. ─ URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zdiysneno-perehid-do-yedinoyi-protseduri-naglyadovih-perevirok-ta-otsinki-srep

14. Дані ФГВФО про ліквідацію банків. ─ URL: https://www.fg.gov.ua

15. Статистичні дані фінансового сектору. ─ URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial

16. Глосарій банківської термінології. ─ URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123465

17. Статистичні дані зовнішнього сектору. ─ URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080

18. Fisher I. The Debt – Deflation Theory of Great Depressions / I. Fisher // Econometrica. – 1933. – Vol. 1 (October). – C. 337–357.

19. Crockett A. The Theory and Practice of Financial Stability / A. Crockett // International finance section, Princeton university. ─ 1997. ─ C.2. ─ URL: https://aulavirtual.bde.es/f/webaula/INF/Estabilidad-del-sistema-financiero/Area-Documental/area_docu_estabilidad_1.pdf

20. Ferguson R. Should financial stability be an explicit central bank objective? / Roger W. Ferguson, Jr. Vice Chairman // Conference at the IMF in Washington, D.C. ─ 2002. ─ C. 1-2. ─ URL: https://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2002/gfs/eng/ferguson.pdf

21. Schinasi G.J. Defining Financial Stability / G.J. Schinasi // IMF Working Paper. – № 187. – 2004. ─ C. 8,13 – 15. ─ URL: https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp04187.pdf

22. Кияк А. Т. Фінансова стабільність банківської системи України / А. Т. Кияк // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. ─ 2016. ─ Вип. 3. ─ С. 143-148. ─ URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_3_34.

23. Пшик Б.І. Фінансова стабільність: сутність та особливості розвитку / Б. І. Пшик // Вісник СевНТУ. Серія: Економіка і фінанси. ─ 2013. ─ Вип. 138. ─ С. 91– 96. ─ URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsntue_2013_138_16.pdf

24. Бурлачков В. Теоретичні основи грошово-кредитної політики та світова фінансова криза / В. Бурлачков // Економіка України № 2. ─ 2009. ─ С. 49 – 59.

25. Коріньок Я. О. Сутність фінансової стабільності та особливості її прояву / Я. О. Коріньок // Науковий вісник Херсонського державного економічного університету. ─ 2015. ─ Вип. 11. ─ С. 129. ─ URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_11/75.pdf

26. Лавренюк В. Стійкість, стабільність та надійність у банківській діяльності / В. Лавренюк // Економічний аналіз. ─ 2013. ─ Вип.12. ─ С.56. ─ URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_12%282%29__12

27. Фалюта А. В. Управління фінансовою стабільністю банків в економіці України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08 / А. В. Фалюта, Львів. нац. ун-т ім. І.Франка ─ 2010. ─ С.8. ─ URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=fullwebr&S21ALL=%28%3C.%3EA%3D%D0%A4%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B0%20%D0%90$%3C.%3E%29&FT_REQUEST=&FT_PREFIX=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20

28. Банківська система: навч.посіб. / [Л.І. Катан, Н.І.Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова]; за ред. І.М. Мазур. ─ Дніпро: Пороги. ─ 2017. ─ С.55. ─ URL: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/2779/1/Babenko-Levada_The_banking_system.pdf

29. Ніколаєнко Ю.В. Фінансова безпека банківського сектору України: теорія, методологія, практика / Ю.В. Ніколаєнко. ─ Київ: Кондор. ─ 2016. ─ С. 179.

30. Умови та чинники державного регулювання банківської діяльності» / Л. Г. Кльоба, В. Л. Кльоба, Р. Л. Кльоба //Економіка та держава №9. ─ 2013. ─ С.43. ─ URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_9_12

31. Версаль Н.І. Проблемні банки в Україні: наслідки банківської кризи 2008-2009 рр. та ефективність відновлення їх функціонування / Н. І. Версаль, А. Г. Бондар. ─ № 1. ─ 2013. ─ URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_9

32. Примостка Л. Економічні ризики в діяльності банків. / Л. Примостка // Банківська справа. ─ №3. ─ 2004. ─ С.17-23.

33. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками / И.А. Бланк. ─ К.: Ника-Центр. ─ 2005. ─ С. 600. ─ URL: https://institutiones.com/download/books/2743-upravlenie-finansovymi-riskami-blank.html#google_vignette

34. Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа: підручник / О.Д. Вовчак, Н.М. Рущишин, Т.Я. Андрейків. ─ К.: Знання. ─ 2008. ─ С. 564.

35. Пернарівський О.В. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / О. В. Пернарівський // Вісник Національного банку України. ─ №4. ─ 2004. ─ С.44-49.

36. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.]; за ред. А. О. Єпіфанова та Т. А. Васильєвої. ─ Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ». ─ 2012. ─ С. 283. ─ URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yepifanov_Anatolii/Upravlinnia_ryzykamy_bankiv_Tom_1.pdf?PHPSESSID=9j9ul1tnd4gksbubfqca3najp2

37. Кредитування і контроль: навч. посіб / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. ─ К.: Знання. ─ 2008. ─ С. 463. ─ URL: https://pidru4niki.com/1584072041486/bankivska_sprava/krediruvannya_i_kontrol

38. Волков Д. П. Аналіз банківських ризиків: основні підходи до визначення. ─ Сер. : Облік і фінанси. ─ Вип. 10(3). ─ 2015. ─ С. 131-139. ─ URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10%283%29__23

39. Управління фінансовими ризиками банків: монографія / [Макаренко Ю. П., Бобиль В. В.]; за ред. Ю. П. Макаренко. ─ Дніпропетровськ : Герда. ─ 2014. ─ С. 266.

40. Мельник Д. С. Методики оцінки фінансових ризиків, що використовуються зарубіжними банками. ─ №13. ─ 2012. ─ С. 60-64.

41. Панченко К. С. Оцінка та управління ринковим ризиком комерційного банку. ─ №5. ─ 2018. ─ С. 45- 48.

42. Методи оцінювання ризиків у банківській діяльності. / О. В. Пернарівський, О.О. Пернарівська. ─ Вип. 6 (17). ─ 2018. ─ С. 828-833.

43. Примостка Л. О. Управління банківськими ризиками: навч. посіб. / [Л. О. Примостка, М. П. Чуб, Г. Т. Карчева]; за ред. Л. О. Примостки. ─ 2010. ─ С. 600.

44. Кузьмак О. М. Механізми нейтралізації банківських ризиків / О. М. Кузьмак // Науковий вісник Ужгородського університету. ─ 2016. ─ С. 374-377. ─ URL: http://www.visnyk-ekon-old.uzhnu.edu.ua/images/pubs/47/1/47_61.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати переведення показників з абсолютних величин у логарифмічні

Рік	Обсяг наданих кредитів (млн.грн)	Сальдо платіжного балансу (млн. дол. США)	Офіційний курс гривні на кінець періоду за 1 дол. США (грн)	ВВП на душу населення (дол. США)
2002	10,65084	NA	NA	6.778785
2003	11,12567	7,119636	1,673801	6.955402
2004	11,39206	7,723120	1,673633	7.220740
2005	11,87356	7,839526	1,668763	7.511634
2006	12,40995	9,279960	1,619388	7.742315
2007	12,96423	7,786552	1,619388	8.029140
2008	13,50629	9,150697	1,619388	8.266807
2009	13,49157	NA	2,041220	7.842279
2010	13,50466	NA	2,077565	7,997798
2011	13,59463	8,523374	2,074643	8,180545
2012	13,61112	NA	2,078166	8,257593
2013	13,72206	NA	2,078566	8,301596
2014	13,83597	7,612337	2,078566	8,011222
2015	13,79697	NA	2,758018	7,656999
2016	13,81419	6,744059	3,178082	7,689783
2017	13,83203	7,204893	3,302881	7,878648
2018	13,88609	7,850104	3,334602	8,037608
2019	13,78698	7,964503	3,321009	8,205164
2020	13,76252	8,696176	3,148148	8,222983

Додаток Б

Результати тесту на наявність кореляції в моделі

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:

F-statistic	0.394479	Prob. F(1,8)	0.5475
Obs*R-squared	0.610904	Prob. Chi-Square(1)	0.4344

Test Equation:

Dependent Variable: RESID

Method: Least Squares

Sample: 2003 2020

Included observations: 13

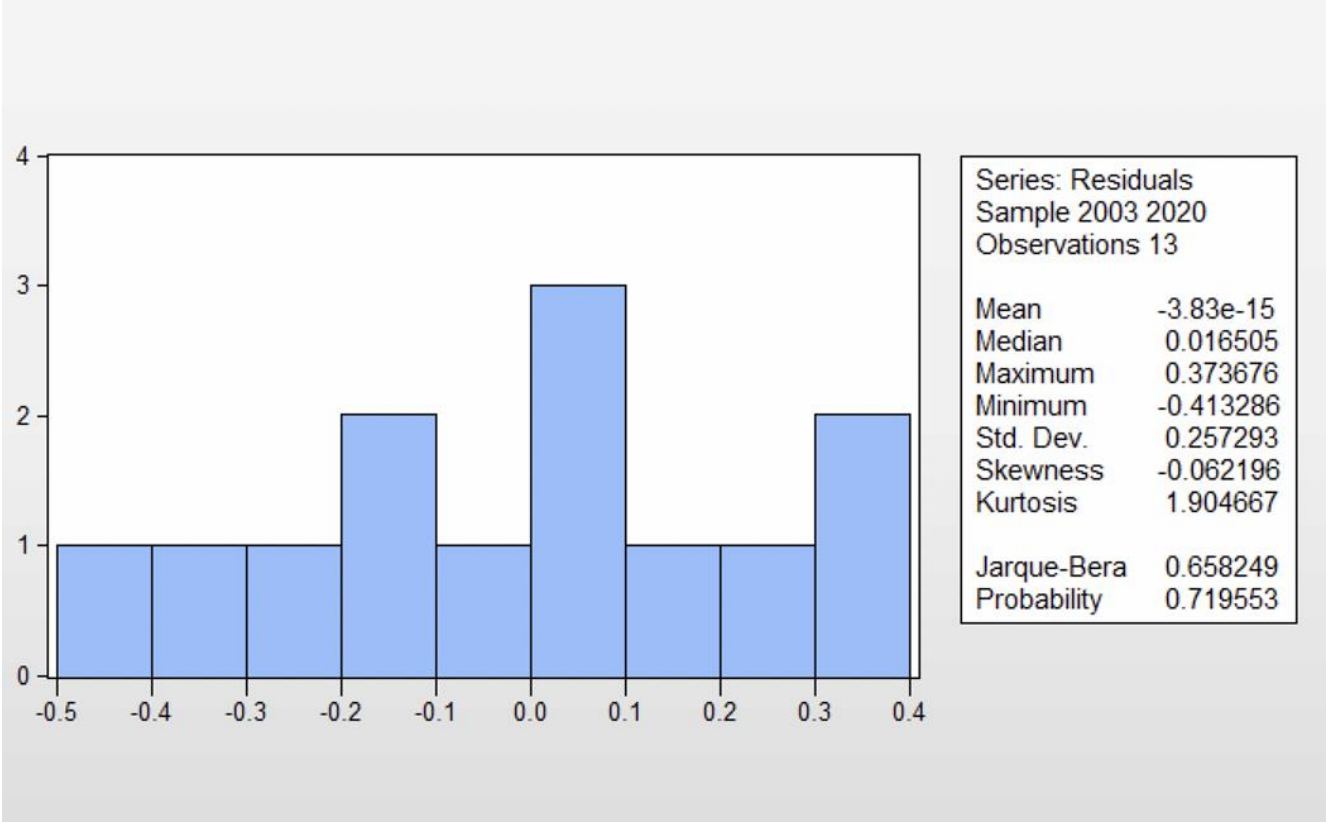
Presample and interior missing value lagged residuals set to zero.

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.146982	1.796500	0.081816	0.9368
LOG(BOP(-1))	-0.108594	0.242556	-0.447707	0.6662
LOG(EXCH_RATE(-1))	-0.028388	0.164745	-0.172317	0.8675
LOG(GDP)	0.098387	0.365379	0.269274	0.7945
RESID(-1)	-0.373489	0.594656	-0.628075	0.5475

R-squared	0.046993	Mean dependent var	-3.83E-15
Adjusted R-squared	-0.429511	S.D. dependent var	0.257293
S.E. of regression	0.307625	Akaike info criterion	0.763853
Sum squared resid	0.757065	Schwarz criterion	0.981141
Log likelihood	0.034957	Hannan-Quinn criter.	0.719190
F-statistic	0.098620	Durbin-Watson stat	2.175054
Prob(F-statistic)	0.979920		

Додаток В

Результати розподілу залишків

Додаток Г

Вхідні дані для векторної авторегресійної моделі VAR

Period	CA	EXCH_RATE	IR_LOANS	LOANS	DEP
2010M01	18,08	8,03	15,76	709053,3	331140,5
2010M02	19,29	8,01	16,06	708292,1	327143,6
2010M03	19,44	7,96	15,67	703104,7	337443
2010M04	20,8	7,92	14,77	704515,3	351877,8
2010M05	20,15	7,92	13,67	703163,5	360385,3
2010M06	20,6	7,91	13,82	703544,5	366088,7
2010M07	20,6	7,9	12,71	711964,1	378913,5
2010M08	19,97	7,89	12,05	716533,2	383668,8
2010M09	19,82	7,92	12,58	728624,6	397501,6
2010M10	20,15	7,95	12,44	733181,1	404213,6
2010M11	20,39	7,95	12,33	735340,5	403740
2010M12	20,34	7,97	13,85	732822,8	416649,9
2011M01	20,83	7,95	12,57	731247,5	425779
2011M02	20,31	7,95	12,07	738872	428772,5
2011M03	20,29	7,95	12,43	752056,6	443293,7
2011M04	20,02	7,97	12,15	760828,5	454801,4
2011M05	19,98	7,98	12,43	767082,6	452451
2011M06	20,24	7,99	13,3	773692,1	466042,3
2011M07	19,2	7,99	12,6	778330,5	464549
2011M08	19,1	7,99	13,41	790146,2	472472,2
2011M09	18,96	8	13,6	801628,2	474370,1
2011M10	18,87	8,01	15,21	808146,7	480081,4
2011M11	18,65	8,01	15,32	802063,4	471640,8
2011M12	18,51	8,02	14,73	801809,2	491755,9
2012M01	18,9	8,03	13,31	795661,7	491502,6
2012M02	18,23	8,02	12,92	798884,1	495108,1
2012M03	18,01	8,02	13,11	799232	507539,7
2012M04	17,88	8,03	12,72	802833,1	510053,3
2012M05	17,83	8,05	12,92	798927,9	507519,1

Продовження Додатку Г

Period	CA	EXCH_RATE	IR_LOANS	LOANS	DEP
2012M06	17,93	8,07	14,73	802302,4	514492,5
2012M07	17,98	8,07	15,85	799699,7	524135,8
2012M08	18,29	8,08	15,71	804209,6	529352,4
2012M09	18,26	8,11	15,1	810461,6	537049,9
2012M10	18,24	8,12	16,44	815924,7	539392,2
2012M11	18,28	8,12	17,88	824212,1	542305,6
2012M12	18,09	8,09	15,1	815142,1	572341,9
2013M01	18,06	8,1	13,83	818014,4	583651,7
2013M02	17,91	8,11	13,38	823878,9	588727,6
2013M03	17,77	8,11	13,83	826596,4	597084,4
2013M04	18,2	8,11	13,41	830277,7	606106,8
2013M05	18,09	8,12	13,43	830353,4	609991
2013M06	18,51	8,11	13,13	837761,3	618396,9
2013M07	17,99	8,11	13,33	841798,5	628373,5
2013M08	17,95	8,1	13,03	851247,3	632899
2013M09	17,88	8,13	13,38	864303,8	648566,2
2013M10	17,92	8,14	13,4	872308,5	647698,4
2013M11	17,87	8,15	14,5	887611,4	653417,6
2013M12	17,55	8,15	14,51	910781,7	669974,1
2014M01	18,26	8,15	13,39	903458,4	655912,3
2014M02	18,43	8,61	16,02	976084,2	679038,4
2014M03	15,76	9,98	16,08	1001547	673157,3
2014M04	14,8	11,61	14,74	1011236	672164,8
2014M05	15,17	11,78	14,57	1008868	664582,4
2014M06	15,18	11,79	14,25	981675,3	657451,7
2014M07	15,87	11,75	13,71	982049	655068,2
2014M08	15,82	12,98	13,42	1026739	681675,6
2014M09	15,21	13,01	14,64	991833,4	665257,6
2014M10	15,96	12,93	13,64	983790,2	636846,3
2014M11	15,39	14,75	14,08	1008230	664287,4
2014M12	14,03	15,63	14,4	1020667	675092,7

Продовження Додатку Г

Period	CA	EXCH_RATE	IR_LOANS	LOANS	DEP
2015M01	15,6	15,94	14,31	1019539	663223,1
2015M02	13,81	24,77	14,64	1332094	855835
2015M03	7,37	22,98	15,54	1180624	743364,9
2015M04	8,35	22,49	18	1102932	697380,5
2015M05	7,84	20,94	17,86	1042988	683370,6
2015M06	7,66	21,26	17,26	1038977	693559,5
2015M07	9,03	21,79	17,06	1046244	690377,3
2015M08	8,03	21,65	16,93	1034927	679818
2015M09	7,88	21,75	17,4	986751,4	673471,1
2015M10	7,09	21,94	16,86	1015212	698229,5
2015M11	9,9	23,33	16,54	1038715	711571,9
2015M12	8,92	23,42	17,26	981627,4	716727,6
2016M01	12,31	24,32	16,32	1004999	729959,5
2016M02	9,63	26,45	15,89	1045123	755281,5
2016M03	11,94	26,3	16,12	1017520	749797
2016M04	12,03	25,54	16,2	989945,7	750268,2
2016M05	12,74	25,21	16,46	986511,4	752918,4
2016M06	12,54	24,93	15,96	962079	763812,2
2016M07	13,03	24,82	14,98	960370,3	766952,4
2016M08	13,84	25,14	14,88	985727,7	774880,1
2016M09	13,91	26,23	14,3	989956,1	779105,6
2016M10	14,22	25,72	13,06	984373,4	779233
2016M11	13,45	25,71	12,83	984547,3	772673,9
2016M12	13,34	26,29	14,01	998681,9	793474,6
2017M01	12,69	27,22	13,64	984687,5	780075,1
2017M02	12,65	27,05	13,73	974634	782724
2017M03	12,85	26,99	13,87	966549,7	802599
2017M04	13,72	26,82	13,46	960583,7	840246
2017M05	13,77	26,4	13,6	955687,3	835700,9
2017M06	13,11	26,09	13,32	955223,4	843363
2017M07	12,42	25,95	12,39	954725,8	848905,2

Продовження Додатку Г

Period	CA	EXCH_RATE	IR_LOANS	LOANS	DEP
2017M08	15,35	25,65	12,86	956879,6	840579,2
2017M09	15,41	26,18	13,3	973715,8	861952,9
2017M10	15,27	26,67	13,34	988815,2	859441,5
2017M11	15,03	26,73	14,3	988863,6	857824
2017M12	15,35	27,54	14,7	1016657	898843,9
2018M01	16,1	28,43	15,05	1047908	884869,2
2018M02	16,25	27,09	15,52	1032915	885039,8
2018M03	16,91	26,29	16,08	1030337	884008,5
2018M04	16,49	26,13	15,94	1032135	898512,8
2018M05	17,06	26,17	16,48	1036173	901948,3
2018M06	16,34	26,23	16,56	1024964	904341,2
2018M07	16,44	26,44	16,38	1044252	918834,5
2018M08	16,39	26,96	17,21	1090150	927830,7
2018M09	16,15	28,42	18,06	1102277	938051,9
2018M10	15,73	28,21	17,05	1107531	932753,9
2018M11	15,84	28,18	17,15	1119394	911661
2018M12	15,52	28,18	17,6	1073131	932967,3
2019M01	16,18	27,51	16,99	1059924	935107,5
2019M02	16,52	27,58	16,17	1036545	940540,5
2019M03	16,93	26,86	16,61	1054355	939061,4
2019M04	16,96	27,22	16,73	1046768	940531
2019M05	16,21	26,53	16,94	1028367	939212,3
2019M06	17,65	26,92	16,43	1024475	957641,9
2019M07	17,47	26,22	16,55	1009547	981140,6
2019M08	17,42	25,34	18,2	1011983	975355,6
2019M09	18	25,25	16,78	990844,7	975780,5
2019M10	18,43	24,55	15,67	1011848	1004095
2019M11	18,59	24,7	15,04	999754,5	1001030
2019M12	18,72	23,96	15,62	971870,8	1071666
2020M01	19,66	23,68	14,06	972956,6	1122997
2020M02	20,31	25,11	13,95	968154,7	1122005

Продовження Додатку Г

Period	CA	EXCH_RATE	IR_LOANS	LOANS	DEP
2020M03	20,12	24,77	14,96	1033942	1150158
2020M04	19,29	27,79	13,8	1001755	1147588
2020M05	19,7	26,98	12,91	991330,2	1164991
2020M06	22,17	26,83	12,32	992058,1	1182927
2020M07	21,91	26,75	11,74	1013226	1226182
2020M08	21,52	27,69	11,46	1015413	1226495
2020M09	21,44	27,6	11,16	978594	1268973
2020M10	21,91	28,33	10,9	960218,7	1290148
2020M11	21,76	28,56	11,27	964992,7	1297462
2020M12	21,63	28,56	11,18	948385,9	1348130
2021M01	21,39	28,42	11,33	951129,3	1342372
2021M02	22,36	28,06	11,00	951348,3	1348721
2021M03	22,59	28,01	11,09	951981,5	1365124
2021M04	23,02	27,83	11,20	970258,4	1380545
2021M05	22,64	27,75	12,13	971554,5	1386381
2021M06	21,65	27,44	12,08	979474,4	1407069
2021M07	21,72	27,38	11,87	980989,6	1406733
2021M08	21,29	26,83	11,68	1012691	1389012
2021M09	21,59	26,98	11,46	1017655	1414572
2021M10	21,69	26,60	11,80	1031467	1420112
2021M11	21,44	26,29	11,65	1048521	1440202
2021M12	18,01	27,19	12,03	1044049	1503909

Додаток Д

Результати тесту Грейнджера

VAR Granger Causality/Block Exogeneity Wald Tests

Sample: 2010M01 2021M12

Included observations: 142

Dependent variable: DLOG(CA)

Excluded	Chi-sq	df	Prob.
DLOG(EXCH_RATE)	14.65631	1	0.0001
LOG(IR_LOANS)	0.519455	1	0.4711
DLOG(LOANS)	11.18576	1	0.0008
DLOG(DEP)	1.888827	1	0.1693
All	87.57549	4	0.0000

Dependent variable: DLOG(EXCH_RATE)

Excluded	Chi-sq	df	Prob.
DLOG(CA)	1.652621	1	0.1986
LOG(IR_LOANS)	0.037342	1	0.8468
DLOG(LOANS)	5.303332	1	0.0213
DLOG(DEP)	8.351835	1	0.0039
All	10.68781	4	0.0303

Продовження Додатку Д

Dependent variable: LOG(IR_LOANS)

Excluded	Chi-sq	df	Prob.
DLOG(CA)	0.886867	1	0.3463
DLOG(EXCH_RATE)	1.018909	1	0.3128
DLOG(LOANS)	6.584240	1	0.0103
DLOG(DEP)	17.53175	1	0.0000
All	20.64130	4	0.0004

Dependent variable: DLOG(LOANS)

Excluded	Chi-sq	df	Prob.
DLOG(CA)	7.414631	1	0.0065
DLOG(EXCH_RATE)	0.478149	1	0.4893
LOG(IR_LOANS)	3.275758	1	0.0703
DLOG(DEP)	1.794886	1	0.1803
All	14.22414	4	0.0066

Dependent variable: DLOG(DEP)

Excluded	Chi-sq	df	Prob.
DLOG(CA)	17.31972	1	0.0000
DLOG(EXCH_RATE)	1.293694	1	0.2554
LOG(IR_LOANS)	1.991144	1	0.1582
DLOG(LOANS)	0.731557	1	0.3924
All	26.87796	4	0.0000

Додаток Е

Імпульсні функції відгуку

